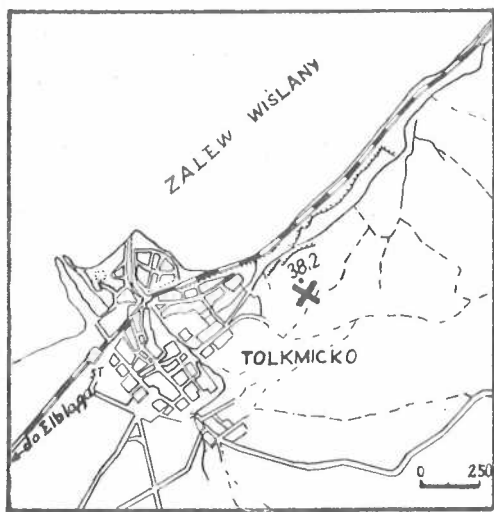

NOWE ODKRYCIA NA POMORZU GDAŃSKIM W LATACH 1971—1972

Tolkmicko, gm. loco, woj. elbląskie

W latach 1971 i 1972 pracownicy Muzeum Archeologicznego w Gdańsku, mgr M. Pietrzak i mgr J. Podgórski, przeprowadzili badania powierzchniowe na odkrytym jesienią 1964 r. nowym stanowisku kultury rzucewskiej, położonym w okolicy Tolknicka. Plonem badań było uzyskanie pewnej ilości ułamków naczyń oraz wyrobów krzemiennych.

Interesujący nas obiekt, oznaczony jako stanowisko nr 2, leży na wschód od miasta, na południowym skłonie wzgórza o wysokości 38,2 m npm, między jego wierzchołkiem a przebiegającą w pobliżu drogą polną (ryc. 1).

Ryc. 1. Tolknicko, gm. loco, st. 2.
Plan sytuacyjny stanowiska

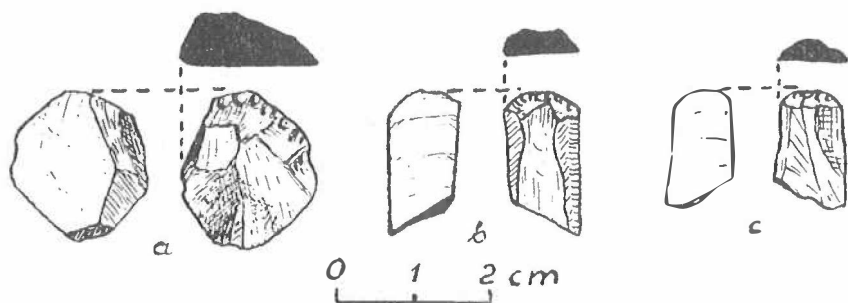
Fig. 1. Tolknicko, Tolknicko district, site 2. Site-plan

Północny skłon wzgórza opada najpierw łagodnie w kierunku Zalewu Wiślanego, a następnie przechodzi w stromy stok dochodzący do linii kolejowej Elbląg—Braniewo. Pozostałe skłony wzgórza opadają łagodnie we wszystkich kierunkach. Ku południowi i wschodowi ciągną się dalsze wzgórza Wysoczyzny Elbląskiej. Teren stanowiska stanowi nieużytek, a jedynie na skrajach jest wykorzystywany rolniczo.

Cały uzyskany materiał można podzielić na dwie grupy. Pierwszą tworzą niewielkie, mało charakterystyczne, nie zdobione ułamki naczyń. U przeważającej większości obie powierzchnie są gładzone, jedynie na kilku ułam-

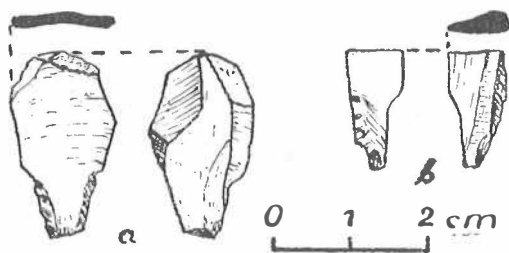
kach stwierdzono schropowacenie zewnętrznej powierzchni naczynia. Gлина zawiera domieszkę drobno- i gruboziarnistego tłucznia oraz bardzo często miki. Barwa powierzchni jest zróżnicowana od brunatnopomarańczowej do szarobrunatnej, przełom jest natomiast ciemny. Do bardziej charakterystycznych należą drobne fragmenty brzegów naczyń, zarówno grubościennych jak i cienkościennych. Opierając się na wcześniej znalezionych materiałach ceramicznych zdobionych odciskami sznura, które wykazują duże podobieństwo do opisywanych, datuje się całość inwentarza ceramicznego na młodszą epokę kamienia i przypisuje kulturze rzucewskiej.

Do drugiej grupy zaliczono materiał krzemienisty znaleziony na tym stanowisku. Odłupki i wióry zdecydowanie przeważają nad niewielkim ilościowo zespołem narzędzi. Reprezentatywnymi formami są tutaj drapacze i grociki „liściaki”. Wśród drapaczy wyróżniono dwa okazy wykonane na wąskich kurtyzowanych wiórach (ryc. 2 b, c) oraz jeden na odłupku (ryc. 2 a).

Ryc. 2. Tolkmicko, gm. loco, st. 2: a — drapacz na odłupku, b, c — drapacze na wiórach

Fig. 2. Tolkmicko, Tolkmicko district, site 2: a — scraper on chips, b, c — scraper on shavings

Ryc. 3. Tolkmicko, gm. loco, st. 2: a, b — grociki krzemienne

Fig. 3. Tolkmicko, Tolkmicko district, site 2: a, b — flint arrowheads

Drapiska ich są słabo zakolone, łukowe. Jeden z drapaczy wiórowych został wykonany z krzemienia czekoladowego (ryc. 2 c), pozostałe z surowca o barwie szarej i ciemnoszarej. Oba grociki zachowały się tylko częściowo. Zostały one wykonane z wiórów. U jednego z okazów trzonek wykazuje na obu krawędziach łuskanie od spodu, przy czym sęczek został częściowo zniesiony (ryc. 3 b). Drugi okaz, zapewne „liściak”, wykazuje podobne łuskanie obu krawędzi od spodu, jednak przy całkowitym zachowaniu sęczka (ryc. 3 a). Zdecydowanie przeważa surowiec krzemienisty o barwach szarej i ciemno-

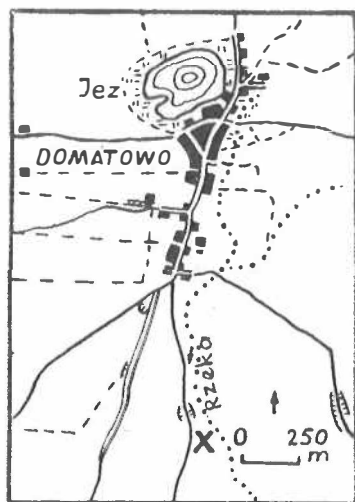
szarej, stosunkowo rzadko występują odłupki i wiórki z surowca zwanego „jaskółczym chlebkiem” i jeden z krzemienia czekoladowego. Charakterystyczne cechy wzmiankowanych narzędzi pozwalają datować je na środkową epokę kamienia. Zapewne część wyrobów krzemiennych można odnieść do młodszej epoki kamienia.

oprac. Jerzy Szwed

Domatowo, gm. Puck, woj. gdańskie

W grudniu 1972 r. Józef Klepień, rolnik z Domatowa, powiadomił Muzeum Archeologiczne w Gdańsku, za pośrednictwem miejscowej szkoły podstawowej i Domu Kultury w Pucku, o odkryciu grobu skrzynkowego, na który natrafił podczas orki. W dniu 15 XII 1972 r. przeprowadzono ratownicze badania wykopaliskowe, w których udział wzięli: mgr mgr E. Choińska, E. Erzepki, J. Podgórski, J. Szwed oraz K. Dampz i R. Wyka. Dokumentację opisową w terenie sporządziła mgr E. Choińska, rysunkową — mgr E. Erzepki, fotograficzną — mgr J. Podgórski.

Odkryty grób znajdował się na północno-wschodnim stoku wzniesienia, około 750 m na południe od południowego skraju wsi, po wschodniej stronie drogi polnej prowadzącej z Domatowa w kierunku szosy Leśniewo—Domatówko, pomiędzy drogą a strumieniem. Południowa partia wzniesienia, a także jego wschodni skraj porośnięte są lasem (ryc. 4).

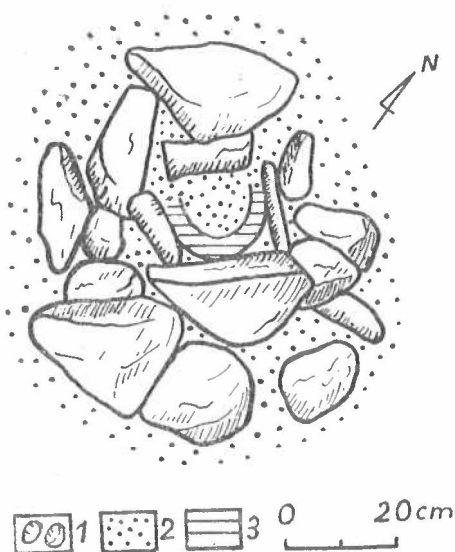

Ryc. 4. Domatowo, gm. Puck. Miejsce odkrycia grobu

Fig. 4. Domatowo, Puck district. Place where grave was discovered

Grób znajdował się na głębokości zaledwie 10 cm poniżej powierzchni pola i został uszkodzony podczas orki, jego pokrywa była odsunięta (ryc. 5). Skrzynia komory grobowej zbudowana była z płyt piaskowca, ustawionych w czworobok, zbliżona kształtem do trapezu, usytuowana na osi NW-SE.

Od północy znajdowały się dwie płyty, z których mniejsza, wewnętrzna, uległa przechyleniu do środka grobu i zgmiotła popielnicę. Od strony południowej oraz południowo-zachodniej komorę grobową otaczała obstwa, składająca się z kamieni średnich i dużych rozmiarów. Wymiary grobu: dł. 0,70 m (na osi NW-SE), szer. 0,60 m (NE-SW); wymiary komory grobowej: 0,25 m (NW-SE) i 0,25—0,30 m (NE-SW). Wewnątrz grobu znajdowała się tylko jedna popielnica, zniszczona w górnej partii (zgnieciona płytą piaskowca). Popielnica ustawiona była na małej płytce piaskowca i dodatkowo otaczały ją niewielkie kamienie. Ponadto wewnątrz grobu i tuż przy nim znajdowały się przepalone kości ludzkie i ułamki popielnicy.

Ryc. 5. Domatowo, gm. Puck. Rzut poziomy grobu skrzynkowego

Legenda: 1 — kamienie, 2 — piasek, 3 — popielnica

Fig. 5. Domatowo, Puck district. Horizontal projection of chest grave

Legend: 1 — stones, 2 — sand, 3 — urn

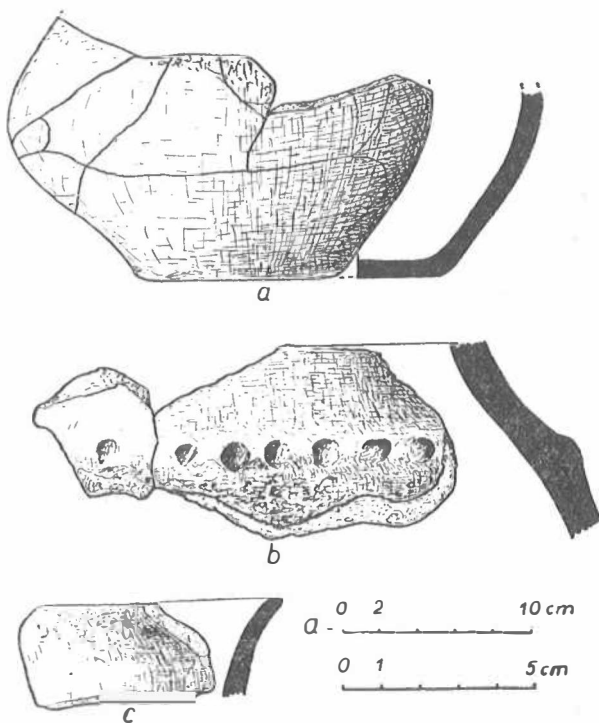
Popielnica zachowała się mniej więcej do wysokości brzusca, została częściowo zrekonstruowana i wylepiona z ułamków (ryc. 6a). Prawdopodobnie naczynie miało kształt dwustożkowaty z łagodnym załomem brzusca. Powierzchnia popielnicy jest gładzona, brnatnoceglasta, wewnątrz szara, dno płaskie. Wymiary popielnicy: zach. wys. 24,0 cm, średn. 22,0 cm, średn. dna 11,0 cm. Wewnątrz znajdowały się jedynie przepalone kości ludzkie.

Ponadto w południowej partii wykopu natrafiono na kilka niewielkich kamieni oraz ułamki ceramiczne. Przypuszczalnie pochodzą one z kolejnego, zniszczonego grobu. Wśród znalezionych ułamków wyróżnić można: 1. Fragmenty górnej partii naczynia z szyjką, oddzieloną od brzusca listwą zdobioną wgłębieniami. Szyjka jest wygładzona, brunatna, miejscami szaroczarna. Brzusiec jest schropowacony, brunatny (ryc. 6 b). 2. Fragment brzegu misy o powierzchni gładzonej, brunatnej, z brzegiem wychylonym na zewnątrz (ryc. 6 c). 3. Fragmenty naczynia o powierzchni czarnej, zdobionej liniami rytymi.

Opisane powyżej materiały znajdują się w zbiorach Muzeum Archeologicznego w Gdańsku, nr inw. 1972:206. Datować je można na okres Hallstatt C. Wzmiankę o znalezisku przekazano do działu „Pomogli archeologom”

Ryc. 6. Domatowo, gm. Puck. Ceramika: a — popielnica z grobu skrzynkowego, b — fragment naczynia, c — fragment misy

Fig. 6. Domatowo, Puck district. Pottery: a — urn from chest grave, b — fragment of vessel, c — fragment of bowl

kwartalnika „Z Otcłłani Wieków”. Powyższy obiekt przewidziany jest do wpisania do rejestru zabytków archeologicznych województwa gdańskiego.

Z informacji uzyskanych od sołtysa wynika, iż stanowisko to jest prawdopodobnie tożsame z cmentarzyskiem badanym w 1937 r.¹

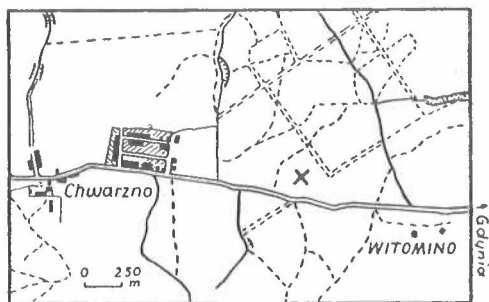
oprac. Janusz Podgórski

Gdynia-Witomino, woj. gdańskie

W dniu 25 V 1971 r. mat Zbigniew Dworak z jednostki wojskowej w Gdyni przekazał telefoniczną informację o odkryciu grobu skrzynkowego z popielnicami. W następnym dniu przeprowadziłem inspekcję miejsca odkrycia oraz przejąłem jedną, zachowaną popielnicę.

Stanowisko położone jest w lesie (oddz. 1., nr 191), na południowym stoku niewielkiego pagórka, znajdującego się około 100 m na północ od szosy Witomino—Chwarzno, mniej więcej pośrodku lasu, pomiędzy wymienionymi dzielnicami Gdyni. Odkryty grób znajdował się w pobliżu szczytu pagórka, po zachodniej stronie drogi leśnej (ryc. 7).

¹ Por. „Gothiskandza” z. 3, 1941, s. 103 oraz L.J. Łuka, *Kultura wschodniopomorska na Pomorzu Gdańskim*, t. 1, Wrocław—Warszawa—Kraków 1966, s. 92.

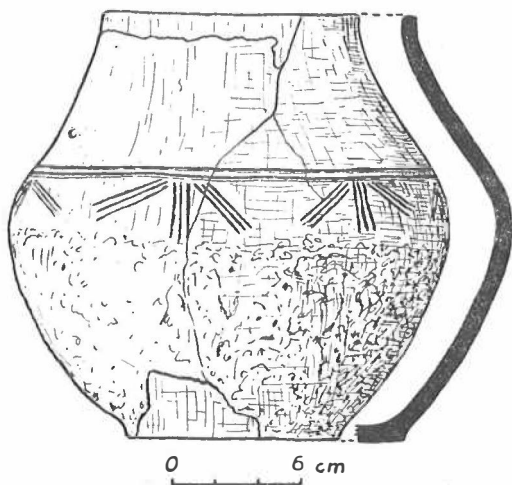

Ryc. 7. Gdynia-Witomino. Miejsce odkrycia grobu skrzynkowego

Fig. 7. Gdynia-Witomino. Place where chest grave discovered

W czasie inspekcji natrafiono na pozostałości niewielkiego grobu skrzynkowego, usytuowanego mniej więcej na osi N-S. W grobie znaleziono dalsze ułamki ceramiczne i przepalone kości ludzkie, pochodzące z innej, większej popielnicy, zniszczonej całkowicie w momencie odkrycia. Według relacji żołnierzy, w północnej części grobu znajdowały się dwie popielnice nakryte pokrywami. Większa uległa zniszczeniu, druga, mniejsza, została wyjęta i przekazana Muzeum. Z popielnicy nr 1 (większej) zdołano jedynie zebrać niewielką ilość drobnych, całkowicie zniszczonych ułamków ceramicznych o powierzchni czarnej oraz niewielką ilość przepalonych kości ludzkich.

Popielnica nr 2 to naczynie dwustożkowate z zaokrąglonym załomem brzuśca, o dnie słabo wyodrębnionym, płaskim. Do wysokości załomu powierzchnia naczynia jest schropowawona, powyżej — gładzona, barwy brunatnoceglastej. Brzeg jest słabo wychylony za zewnątrz. Powyżej załomu popielnica jest zdobiona parą równoległych, dość głębokich żłobków wrytych

Ryc. 8. Gdynia-Witomino. Popielnica nr 2

Fig. 8. Gdynia-Witomino. Urn No. 2

dookoła naczynia, a poniżej nich — siedmioma grupami potrójnych kresek w układzie: po bokach kreski ukośne, w środku — pionowe (ryc. 8, 9). Naczynie przekazano w stanie nieco uszkodzonym; następnie popielnica została zrekonstruowana i uzupełniona gipsem. Wewnątrz naczynia znajdowały się

Ryc. 9. Gdynia-Witomino.
Popielnica nr 2

Fig. 9. Gdynia-Witomino.
Urn No. 2

jedynie przepalone kości ludzkie. Wymiary: wys. 20,0 cm, średn. otworu 11,5 cm, średn. brzuśca 20,0 cm, średn. dna 10,0 cm. Ponadto w grobie odkryto niewielkie ułamki pokrywy wpuszczanej o powierzchni brunatnoceglastej. Przykrywała ona prawdopodobnie popielnicę nr 2.

Popielnica nr 2 oraz szczątki popielnicy nr 1 znajdują się w zbiorach Muzeum Archeologicznego w Gdańsku, nr inw. 1971:141. Opisany materiał datować można, ze względu na formę i zdobienie zachowanej popielnicy nr 2, na okres Hallstatt C. Decyzją Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Gdańsku z dnia 29 XI 1975 r. stanowisko zostało wpisane do rejestru zabytków archeologicznych województwa gdańskiego pod nr 271/A. Wzmianka o odkryciu opublikowana została w dziale „Pomogli archeologom” kwartalnika „Z Otchłani Wieków”, nr 4, 1971, s. 305.

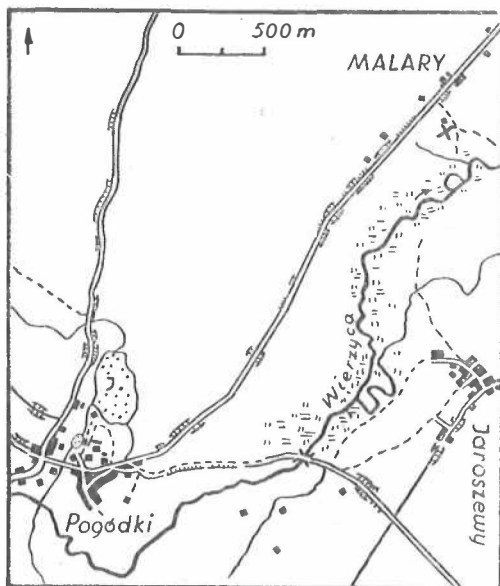
oprac. Janusz Podgórski

Malary, gm. Skarszewy, woj. gdańskie

W październiku 1971 r. mgr Edmund Śliwa, dyrektor Liceum Ekonomicznego w Starogardzie Gd., powiadomił telefonicznie o odkryciu grobów w Malarach, z których pochodzi szpila brązowa znajdująca się w posiadaniu Liceum. W dniu 20 X 1971 r. przeprowadziłem inspekcję odkrycia, w wyniku której ustaliłem, iż z dokonanych odkryć (przypuszczalnie były to groby obwarowane) zachowała się jedynie wymieniona szpila. Ponadto na terenie

cmentarzyska natrafiłem na jeden mało charakterystyczny ułamek ceramiczny, a w pobliżu odkryłem jeszcze jedno stanowisko z wczesnej epoki żelaza. W dniu 9 III 1972 r. mgr E. Śliwa przekazał wspomnianą szpilę Muzeum Archeologicznemu w Gdańsku.

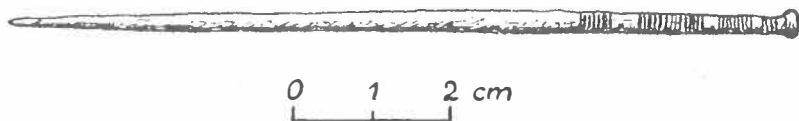
Omawiane cmentarzysko znajduje się na południe od wsi, na wzniesieniu położonym na południe od szosy Więckowy—Pogódki, między szosą a doliną rzeki Wierzyca, wokół zabudowań Jana Szynewskiego, głównie na południe i na wschód od zabudowań (ryc. 10).

Ryc. 10. Malary, gm. Skarszewy. Usytuowanie cmentarzyska

Fig. 10. Malary, Skarszewy district. Cemetery situation

Szpila brązowa (ryc. 11) ma niewielką, nie zdobioną główkę w kształcie walca, u góry nieco sklepaną. Kolec wykonany jest z drutu brązowego o przekroju kolistym. Poniżej główki występuje na odcinku długości 2,5 cm zdobienie w postaci 4 grup kresek poprzecznych. Przedmiot jest spatynowany, z wyjątkiem dolnej części kolca, ostrze nieco stępione. Wymiary: dł. 10,3 cm, średn. główki $0,3 \times 0,2$ cm, średn. kolca 0,2 cm.

Ryc. 11. Malary, gm. Skarszewy. Szpila brązowa

Fig. 11. Malary, Skarszewy district. Bronze pin

Szpila i ułamek ceramiczny znajdują się w zbiorach Muzeum Archeologicznego w Gdańsku, nr inw. 1971:186. Datować je można na okres Hallstatt C. Wzmianka o znalezisku opublikowana została w dziale „Pomogli archeolo-

gom" kwartalnika „Z Otchłani Wieków”, nr 2, 1972, s. 189. Decyzją Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Gdańsku z dnia 17 XII 1971 r. cmentarzysko zostało wpisane do rejestru zabytków archeologicznych województwa gdańskiego pod nr 186/Archeol.

Ponadto wiosną 1972 r. w trakcie badań ratowniczych zbadano na omawianym stanowisku jeden grób obwarowany z okresu Hallstatt C.

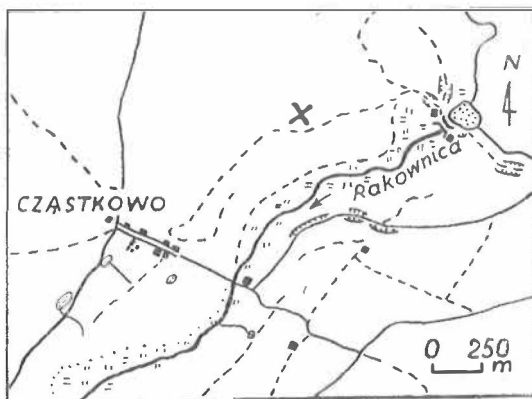
oprac. Janusz Podgórski

Cząstkowo, gm. Kościerzyna, woj. gdańskie

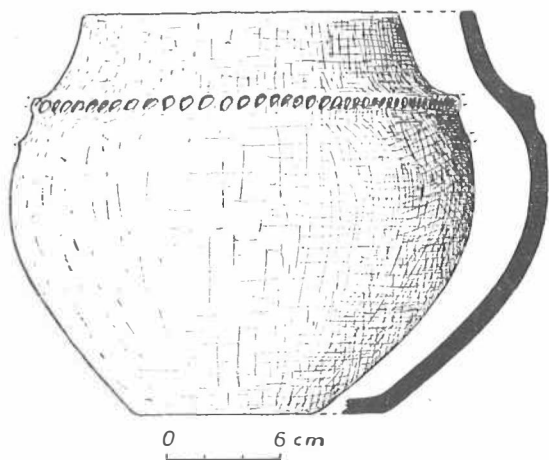
W czasie inspekcji odkrycia w Nowej Wsi, gm. Kościerzyna, w dniu 12 X 1971 r. uzyskałem od Stanisława Trzebiatowskiego wiadomość o grobie skrzynkowym odkrytym niegdyś w Cząstkowie. Dalszych informacji dotyczących znaleziska udzielił mi Józef Pelowski, również zamieszkały w Nowej Wsi. Powiadomił mnie mianowicie, iż jedyną ocalałą popielnicę przekazano do szkoły w Skorzewie. Wiarygodność tej informacji stwierdziłem w miesiąc później, podczas wizyty w szkole. Następnie Szkoła Podstawowa w Skorzewie przekazała popielnicę do zbiorów muzealnych.

Ryc. 12. Cząstkowo, gm. Kościerzyna. Miejsce znalezienia popielnicy

Fig. 12. Cząstkowo, Kościerzyna district. Place where urn was found

Dane dotyczące lokalizacji znaleziska (w pewnych punktach wzajemnie wykluczające się) zweryfikowałem ostatecznie w dniu 12 II 1974 r. Wówczas przeprowadziłem również inspekcję miejsca odkrycia. Z informacji uzyskanych od znalazcy, Dominika Kulaszewicza, syna Dominika, wynika, iż grób, z którego pochodzi omawiana popielnica, odkryto przypadkowo jesienią 1950 r. podczas kopania dołu na ziemniaki. Miejsce to (ryc. 12) znajduje się na północnym skraju lasu należącego do Mariana Kubisza i — jednocześnie — na szczycie wzniesienia położonego 1 km na północny wschód od wsi, około 600 m na zachód od młyna w Skorzewie, na zachodnim brzegu rzeki Rakownica (Raknica). Grób skrzynkowy zawierał przypuszczalnie 3 popielnice o brunatnej powierzchni, z których dwie uległy zniszczeniu w momencie odkrycia, a jedną przekazano do Szkoły Podstawowej w Skorzewie.

Ryc. 13. Cząstkowo, gm. Kościerzyna. Popielnica

Fig. 13. Cząstkowo, Kościerzyna district. Urn

Omawiana popielnica (ryc. 13) ma baniasty brzusec i wyodrębnioną stożkową szyjkę, oddzieloną od brzuśca listwą zdobioną ukośnymi nakłuciami. Dno naczynia jest płaskie. Popielnica posiadała pierwotnie dwa ucha, umieszczone poniżej listwy, które zostały utracone, zapewne rytualnie. Powierzchnia całego naczynia jest gładzona, brunatna, miejscami szarobrunatna. Wymiary: wys. 21,5 cm, średn. otworu 17,5 cm, średn. brzuśca 25,5 cm, średn.

Ryc. 14. Cząstkowo, gm. Kościerzyna. Popielnica

Fig. 14. Cząstkowo, Kościerzyna district. Urn

dna 10,0 cm. Szyjka naczynia jest w jednym miejscu uszkodzona (ryc. 14). Wewnątrz popielnicy znajdowały się przepalone kości ludzkie.

Popielnicę tę datować można na wczesny i środkowy okres lateński. Zabytek znajduje się w zbiorach Muzeum Archeologicznego w Gdańsku, nr inw. 1971:198. Wzmianka o znalezisku opublikowana została w dziale „Pomogli archeologom” kwartalnika „Z Otchłani Wieków”, nr 2, 1972, s. 189.

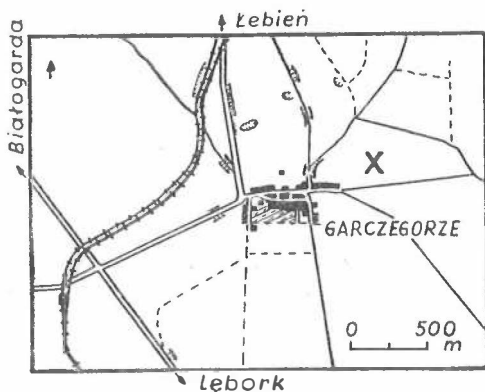
oprac. Janusz Podgórski

Garczegorze, gm. Nowa Wieś Lęborska, woj. słupskie

Podczas inspekcji cmentarzyska kultury wschodniopomorskiej w Garczegorzu, przeprowadzonej w dniu 14 X 1972 r., w rozmowie z Władysławem Mielewczykiem, właścicielem pola, na którym znajduje się wspomniane cmentarzysko, ustaliłem, iż jesienią 1971 r. podczas prac rolnych odkryto fragmenty naszyjnika brązowego. Zabytek ten znaleziono około 10 m od grobu skrzynkowego, na który natrafiono w 1970 r. Stanowisko to znajduje się na zachodnim stoku niewielkiego wzniesienia, położonego około 500 m w kierunku NEE od kościoła w Garczegorzu. Wzniesienie to oddzielone jest od wschodniego skraju wsi doliną i niewielkim strumieniem (ryc. 15).

Ryc. 15. Garczegorze, gm. Nowa Wieś Lęborska. Miejsce odkrycia naszyjnika brązowego

Fig. 15. Garczegorze, Nowa Wieś Lęborska district. Place where bronze necklace was found

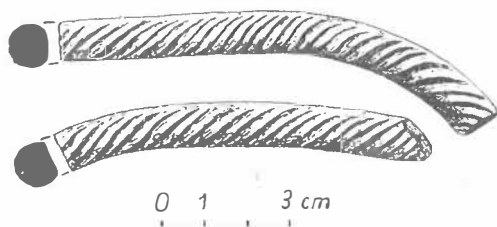

Z naszyjnika zachowały się 3 fragmenty, z których odzyskano jedynie dwa (ryc. 16). Naszyjnik wykonany został z brązowej sztabki o przekroju spłaszczonego koła. Na wypukłej powierzchni naszyjnika widoczne są ukośne nacięcia. Przeciwniegiła powierzchnia naszyjnika jest spłaszczona, nie zdobiona. Oba fragmenty są spatynowane, ponadto noszą ślady piłowania i nacięcia, wykonane współcześnie, przypuszczalnie przez znalazcę. Wymiary fragmentu 1: zachowana dł. 10,2 cm; fragmentu 2: zachowana dł. 8,7 cm. Wysokość sztabki wynosi 0,8 cm, a jej szerokość 1,0 cm. Zabytek zaliczyć należy do naszyjników brązowych skośnie żłobkowanych. Datować go można na okres Hallstatt D.

Ponadto w wyniku badań powierzchniowych zebrałem z pola 4 niewiel-

kie ułamki ceramiczne z młodszej epoki kamienia (kultura pucharów lejko-watych).

Oba zachowane fragmenty naszyjnika przekazał W. Mielewczyk do zbiorów Muzeum Archeologicznego w Gdańsku. Zabytek został zainwentaryzowany pod nr inw. 1972:111. Wzmianka o znalezisku opublikowana została w dziale „Pomogli archeologom” kwartalnika „Z Otchłani Wieków”, nr 2, 1973,

Ryc. 16. Garczegorze, gm. Nowa Wieś Lęborska. Fragmenty naszyjnika brązowego

Fig. 16. Garczegorze, Nowa Wieś Lęborska. Fragments of bronze necklace

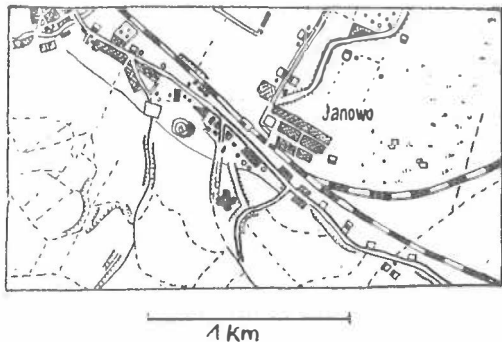
s. 137. Decyzją Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Gdańsku stanowisko powyższe zostało wpisane do rejestru zabytków archeologicznych województwa gdańskiego pod nr 214/Archeol.

oprac. Janusz Podgórski

Rumia-Janowo, woj. gdańskie

Mieszkaniec Rumi-Janowa, Krzysztof Garstkowiak, przekazał do Muzeum Archeologicznego w Gdańsku informację o odkryciu grobu skrzynkowego. W dniu 21 IV 1971 r. mgr mgr A. Klejna, M. Pietrzak i R. Hilbrycht oraz K. Garstkowiak przeprowadzili badania ratownicze częściowo już zniszczonego grobu skrzynkowego. Następnie w dniu 9 IX 1972 r. rozkopano drugi grób skrzynkowy znajdujący się w pobliżu grobu nr 1.

Cmentarzysko znajduje się na wyniosłym wzniesieniu zwanym przez miejscową ludność „Klebowką”. Wzniesienie to położone jest po lewej stronie szosy prowadzącej z Gdyni do Rumi, oddalonej około 400 m w kierunku WWS od przystanku kolejowego Rumia-Janowo (ryc. 17). Południowo-wschodnia

Ryc. 17. Rumia-Janowo, woj. gdańskie. Plan sytuacyjny stanowiska

Fig. 17. Rumia-Janowo, Gdańsk voivodship. Site plan

część wzniesienia została częściowo zniwelowana przez właściciela posesji Władysława Marciniaka, który zbudował domek u jego podnóża.

Grób nr 1. Znajdował się na południowo-wschodnim zboczu wzniesienia i usytuowany był na osi E-W. Grób był pozbawiony wierzchniej płyty przykrywającej skrzynię grobową i zniszczony od strony wschodniej. Od strony południowej brak było płyt. Zachowały się natomiast płyty stojące od zachodu i północy wraz z obstawą składającą się z kamieni średnich i małych rozmiarów. Grób miał prawdopodobnie kształt prostokątny, wewnętrzna szerokość skrzyni grobowej wynosiła 0,55 m. Wewnątrz odkryto fragmenty 5 popielnic, 2 kubków oraz fragmenty pokryw (ryc. 18).

Ryc. 18. Rumia-Janowo, woj. gdańskie. Częściowo zniszczony grób skrzynkowy nr 1
Fig. 18. Rumia-Janowo, Gdańsk voivodship. Partially damaged chest grave No. 1

Inwentarz:

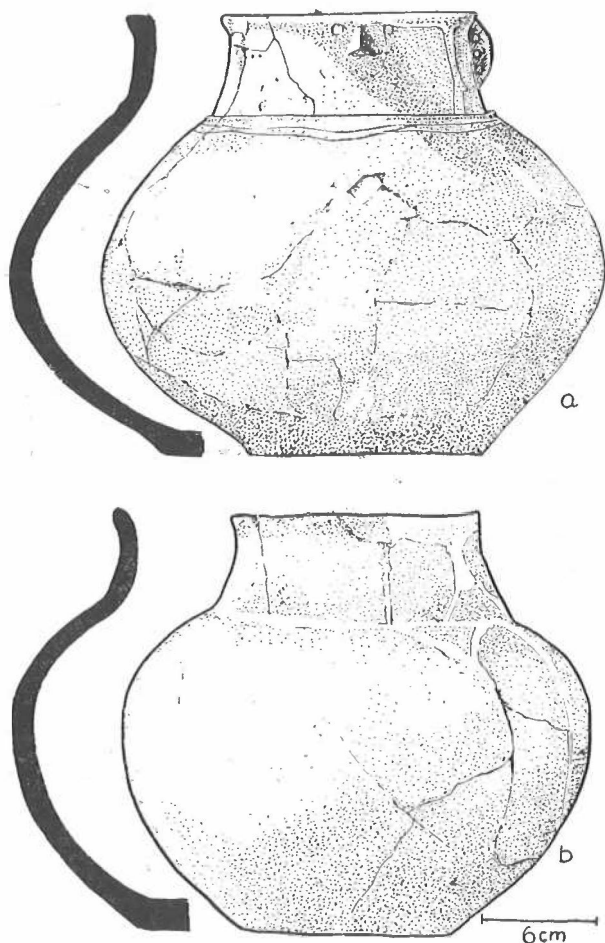
1. Zrekonstruowana popielnica twarzowa o wyodrębnionej szyjce, nieznacznie zwężającej się ku otworowi, i odchylonej, zgrubiałej krawędzi. Na wyobrażenie twarzy ludzkiej składają się: schematycznie wymodelowany nos i słabo zaznaczone oczy, a także zachowane jedno ucho z trzema otworami. Powierzchnia gładzona, barwa brunatna. Wymiary: wys. 23 cm, średn. brzuśca 26 cm, średn. otworu 9,8 cm, średn. dna 12 cm (ryc. 19 a).

2. Zrekonstruowana popielnica kształtu baniastego o wyodrębnionej szyjce, zwężającej się ku górze i krawędzi odchylonej na zewnątrz. Powierzchnia gładzona, barwy jasnobrunatnej. Wymiary: wys. 22 cm, średn. brzuśca 24,5 cm, średn. otworu 10 cm, średn. dna 11 cm (ryc. 19 b).

3. Zrekonstruowana fragmentarycznie popielnica, prawdopodobnie twarzowa, posiadająca ornament u nasady szyjki w postaci dwóch rzędów kółek opasujących dookoła naczynie. Zachował się fragment z dwoma rytymi liniami, wyobrażającymi prawdopodobnie szpile. Szyjkę od brzuśca oddziela

wypukła listwa z ukośnymi nacięciami. Powierzchnia gładzona, barwa jasnobrunatna. Wymiary: średn. ok. 27 cm (ryc. 20 a).

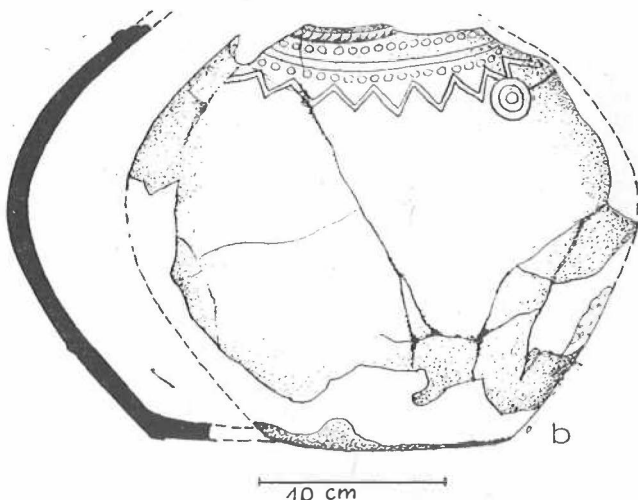
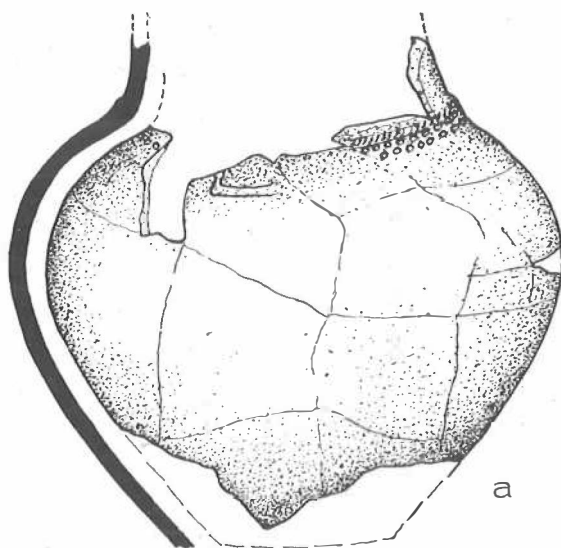
4. Zrekonstruowana fragmentarycznie popielnica, prawdopodobnie twarzowa, z zachowanym częściowo ornamentem w górnej części naczynia, u nasady szyjki. Szyjkę od brzuśca oddziela wypukła listwa z ukośnymi nacięciami. Na ornament składają się: podwójna linia ryta zygzakowata, powyżej niej umieszczone są dwa rzędy kółek rozdzielonych podwójną linią rytą, poniżej linii zygzakowatej zachowało się wyobrażenie szpili. Powierzchnia gładzona, barwy jasnobrunatnej. Wymiary: średn. ok. 27 cm (ryc. 20 b).

Ryc. 19. Rumia-Janowo, woj. gdańskie. Zrekonstruowane popielnice ze zniszczonego grobu nr 1

Fig. 19. Rumia-Janowo, Gdańsk voivodship. Reconstructed urns from damaged grave No. 1

5. Zrekonstruowana fragmentarycznie popielnica twarzowa o kulistym brzuścu, szyjce zwężającej się nieznacznie ku górze i wyodrębnionym dnie. Ornament analogiczny jak na popielnicy nr 4. Na wyobrażenie twarzy ludzkiej składają się: dwoje oczu zaznaczone koncentrycznymi kółkami oraz zachowany częściowo nos. Powierzchnia gładzona, barwy jasnobrunatnej. Wymiary: wys. ok. 14 cm, średn. brzuśca ok. 15 cm, średn. dna 5,8 cm (ryc. 21 a).

Ryc. 20. Rumia-Janowo, woj. gdańskie, Fragmentarycznie zrekonstruowane popielnice z ornamentem rytym ze zniszczonego grobu nr 1

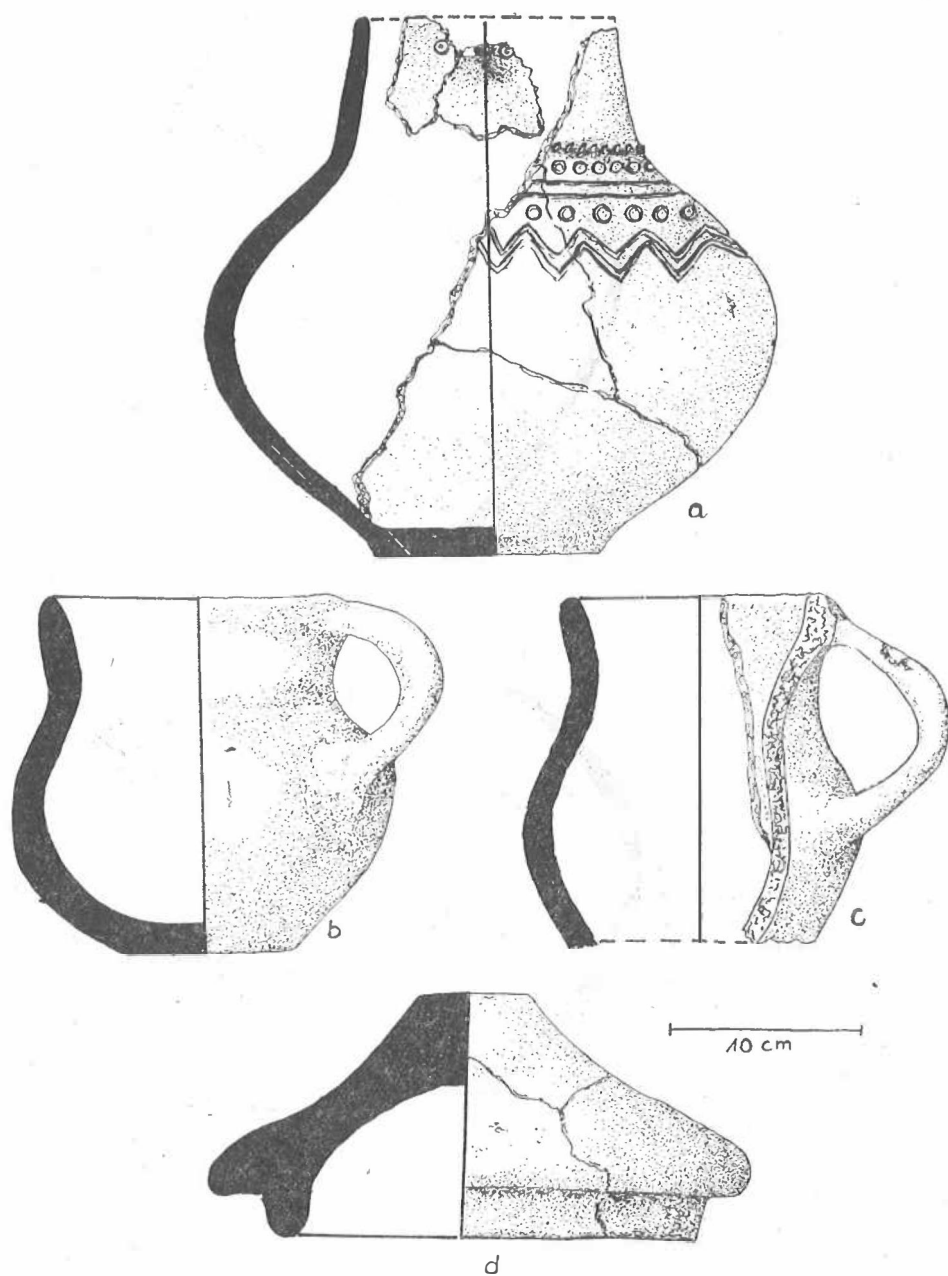
Fig. 20. Rumia-Janowo, Gdańsk voivodship. Partly reconstructed urns with engraved ornament, from damaged grave No. 1

6. Kubek gliniany o powierzchni gładzonej, barwy jasnobrunatnej. Wymiary: wys. 9,3 cm, średn. brzuśca 10 cm, średn. otworu 7 cm, średn. dna 4,3 cm (ryc. 21 b).

7. Fragment kubka glinianego o powierzchni gładzonej, barwy jasnobrunatnej (ryc. 21 c).

8. Pokrywa gliniana, czapkowata, o ściętym wierzchołku i wysokiej zakładce. Wymiary: wys. 6,3 cm, szer. 14 cm (ryc. 21 d).

Grób nr 2. Grób ten, tak jak grób nr 1, był uszkodzony od strony wschodniej.

Ryc. 21. Rumia-Janowo, woj. gdańskie. Część inwentarza ze zniszczonego grobu nr 1

Fig. 21. Rumia-Janowo, Gdańsk voivodship. Part of the inventory from damaged grave No. 1

Usytuowany na osi E-W, zbudowany był z łupanych płyt kamiennych (ryc. 22). Skrzynia grobowa, w przybliżeniu prostokątna, posiadała od strony południowej i zachodniej obstawę kamienną składającą się ze stojących płyt kamiennych. Wewnętrzna szerokość skrzyni wynosiła 0,50 m. Grób mieścił 6 popielnic — 2 popielnice twarzowe zostały wydobyte w całości przez budowniczych domu, trzecia, również twarzowa, zachowała się w całości, czwarta, twarzowa, w trakcie oczyszczania uległa zniszczeniu, pozostałe dwie uległy także zniszczeniu w czasie wydobywania.

Ryc. 22. Rumia-Janowo, woj. gdańskie. Odkrywca cmentarzyska Krzysztof Garstkowiak eksplorujący grób nr 2

Fig. 22. Rumia-Janowo, Gdańsk voivodship. Krzysztof Garstkowiak, who discovered the cemetery, exploring grave No. 2

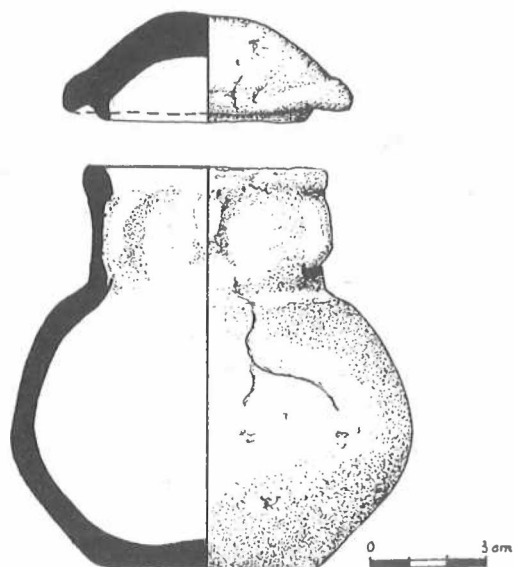

Ryc. 23. Rumia-Janowo, woj. gdańskie. Część inwentarza ze zniszczonego grobu nr 2

Fig. 23. Rumia-Janowo, Gdańsk voivodship. Part of the inventory from damaged grave No. 2

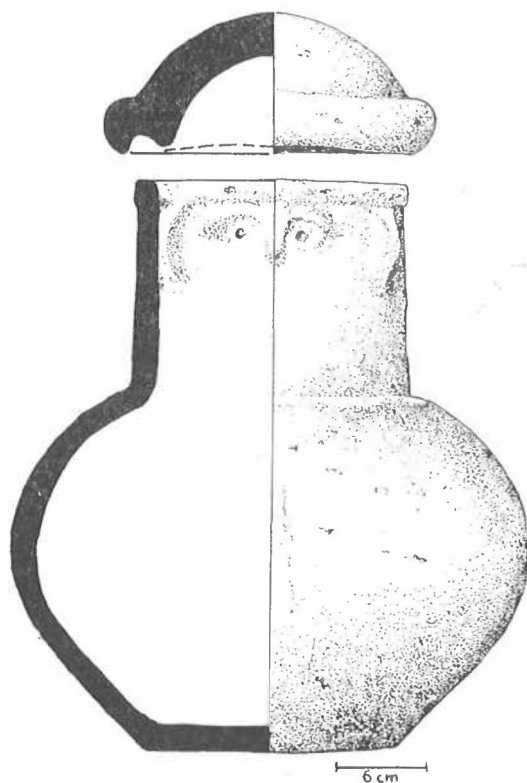
Ryc. 24. Rumia-Janowo, woj. gdańskie. Popielnica twarzowa z grobu nr 2

Fig. 24. Rumia-Janowo, Gdańsk voivodship. Face urn from grave No. 2

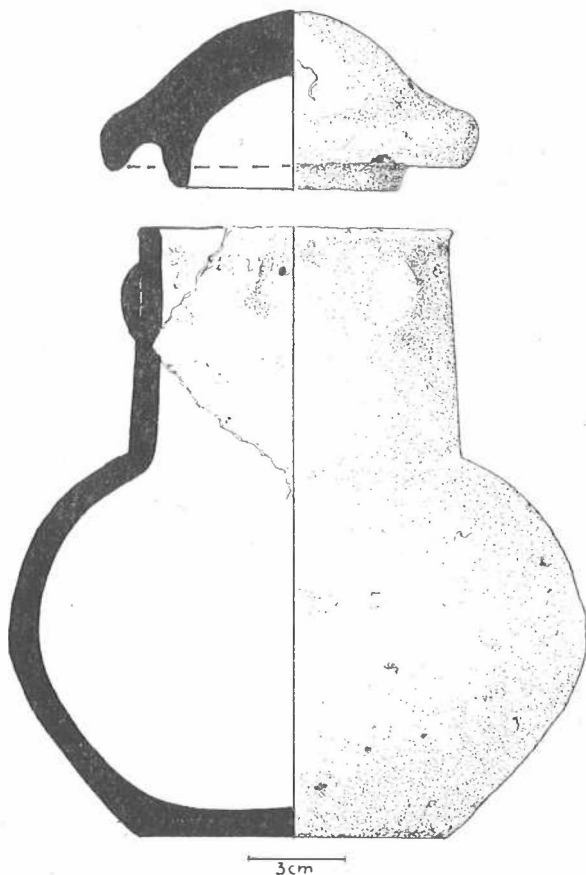
Ryc. 25. Rumia-Janowo, woj. gdańskie. Popielnica twarzowa z grobu nr 2

Fig. 25. Rumia-Janowo, Gdańsk voivodship. Face urn from grave No. 2

Inwentarz:

1. Popielnica twarzowa z pokrywą o dwustożkowatym brzuścu z zaokrąglonym załomem i wyodrębnionej, cylindrycznej szyjce. Powierzchnia gładzona, barwy jasnobrunatnej. Na wyobrażenie twarzy ludzkiej składają się: nos i uszy przedstawione schematycznie. Wymiary: wys. 10,5 cm, średn. brzuśca 10,5 cm, średn. otworu 5,7 cm, średn. dna 5,7 cm (ryc. 23 a, 24). Pokrywa czapkowata z niską zakładką. Wymiary: wys. 2,9 cm, średn. 7,6 cm.

Ryc. 26. Rumia-Janowo, woj. gdańskie. Popielnica twarzowa z grobu nr 2

Fig. 26. Rumia-Janowo, Gdańsk voivodship. Face urn from grave No. 2

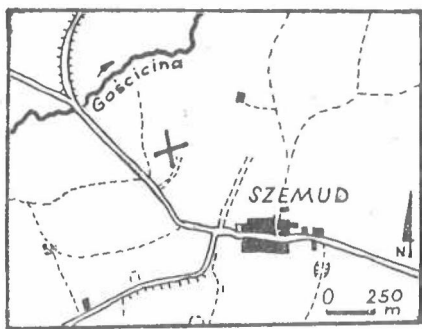
2. Popielnica twarzowa o kulistym brzuścu i wyodrębnionej cylindrycznej szyjce; krawędź nieznacznie zgrubiała. Na wyobrażenie twarzy ludzkiej składają się: dwoje nie przekłutych uszu, nos, oczy i nieznacznie zaznaczone brwi. Powierzchnia gładzona, barwy jasnobrunatnej. Wymiary: wys. 17,3 cm, średn. brzuśca 17,3 cm, średn. otworu 7,6 cm, średn. dna 8,7 cm (ryc. 23 b, 25). Pokrywa czapkowata z niską zakładką. Wymiary: wys. 4,5 cm, średn. 10,4 cm.

3. Analogiczna popielnica twarzowa z pokrywą, z podobnym wyobrażeniem twarzy ludzkiej jak na popielnicy nr 2. Wymiary: wys. 18,6 cm, średn. brzuśca 19,5 cm, średn. otworu 9 cm, średn. dna 9,8 cm (ryc. 23 c, 26).

Należy zwrócić uwagę, że w grobie nr 1 i w grobie nr 2 znajdowały się popielnice twarzowe jednakowego kształtu lub też pokryte podobnym ornamentem. Te zespoły grobowe datowane są na Hallstatt D. Grób nr 1 zainwentaryzowany jest pod nr 1971:72, grób nr 2 — 1972:169.

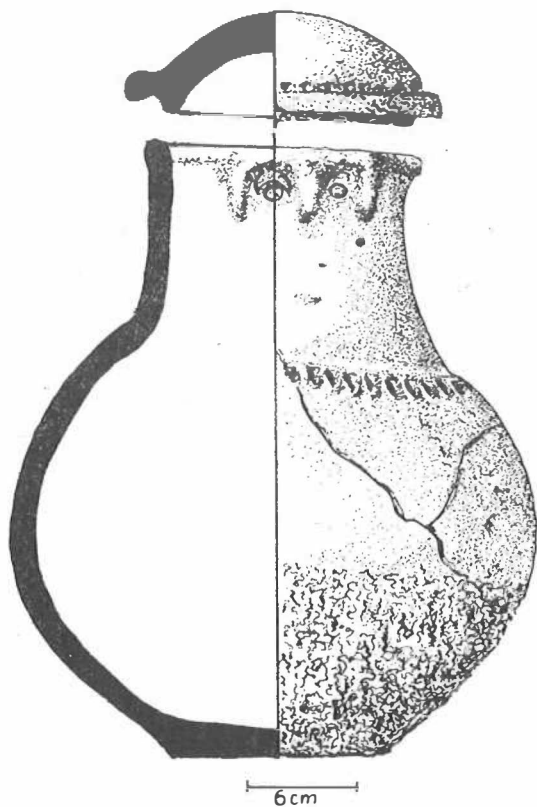
oprac. Mirosław Pietrzak

Szemud, gm. loco, woj. gdańskie, st. 4

Ryc. 27. Szemud, gm. loco, st. 4. Plan sytuacyjny stanowiska

Fig. 27. Szemud, Szemud district, site 4. Site plan

Ryc. 28. Szemud, gm. loco, st. 4. Popielnica twarzowa wraz z pokrywą

Fig. 28. Szemud, Szemud district, site 4. Face urn and cover

W dniu 1 XII 1971 r. pracownicy Muzeum Archeologicznego w Gdańsku: mgr M. Pietrzak i mgr J. Podgórski, przeprowadzili badania ratowniczo-zabezpieczające na terenie rozległego cmentarzyska badanego w latach 1936—1938 przez T. Dobrogowskiego i Z. Zakrzewskiego¹. Cmentarzysko znajduje się na polu Stefana Potrykusa. Położone jest na wzgórzu po prawej stronie szosy prowadzącej do Wejherowa, na północny zachód od wsi, w odległości 700—800 m, od kościoła (ryc. 27). Grób został zniszczony w czasie prac ziemnych. Według relacji odkrywcy S. Potrykusa, zawierał jedną popielnicę z pokrywą. Naczynie było obstawione łupanymi kamieniami i przykryte płaską płytą.

Popielnica twarzowa o brzuścu w przybliżeniu kulistym ma wyodrębnioną, stożkową szyjkę z nieznacznie odchyloną na zewnątrz krawędzią. U nasady szyjki biegnie dookoła pasmo nieregularnych trójkątnych nakłuć. Do

Ryc. 29. Szemud, gm. loco, st. 4. Popielnica twarzowa wraz z pokrywą

Fig. 29. Szemud, Szemud district, site 4. Face urn and cover

jednej trzeciej wysokości naczynie ma powierzchnię schropowaoną, pozostała część jest gładzona; barwa jasnobrunatna. Na wyobrażenie twarzy składają się: plastycznie modelowany nos, brwi i nie przekłute uszy oraz oczy w postaci koncentrycznych kółeczek. Wymiary: wys. 32,2 cm, średn. brzuśca 30 cm, średn. otworu 15 cm, średn. dna 10 cm (ryc. 28 i 29).

Popielnicę przykrywała czapkowata pokrywa z niską zakładką, zdobiona

¹ Zob. „Przegląd Archeologiczny”, t. 8, 1948—1949, s. 299—314.

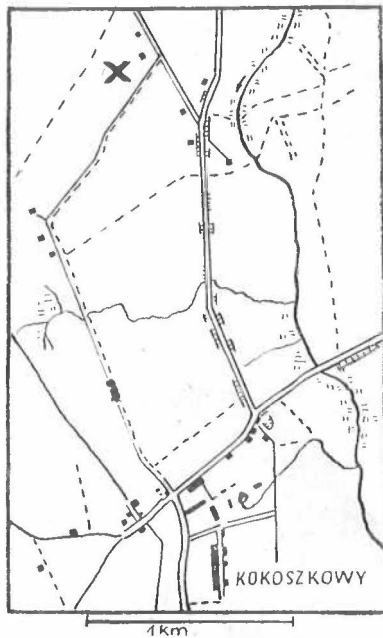
ornamentem w postaci dookólnego pasma trójkątnych nakłuć. Wymiary: średn. 18,5 cm, wys. 6 cm.

Popielnica datowana jest na wczesną epokę żelaza, okres Hallstatt D. Zabytek stanowi własność Muzeum Archeologicznego w Gdańsku i jest za-inwentaryzowany pod nr 1971:167.

oprac. Mirosław Pietrzak

Kokoszkowy, gm. Starogard Gdański, woj. gdańskie, st. 1

W maju 1972 r. pracownicy Muzeum Archeologicznego w Gdańsku: mgr mgr A. Klejna, M. Pietrzak i J. Podgórski oraz K. Dampz, D. Świecimska i R. Wyka przeprowadzili dwukrotnie badania ratownicze zniszczonych grobów skrzynkowych.

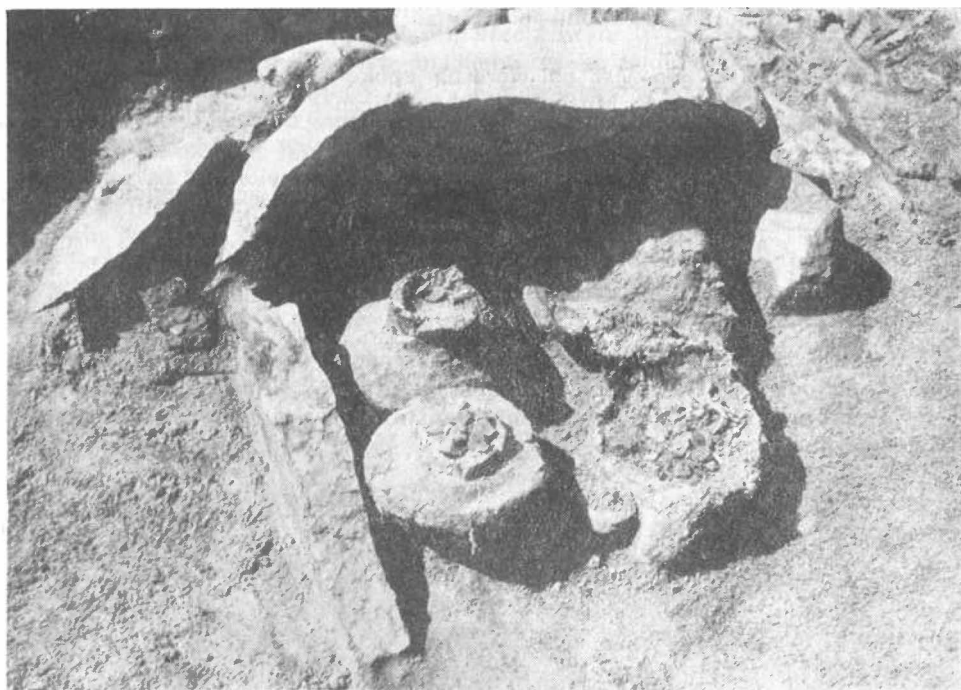

Ryc. 30. Kokoszkowy, gm. Starogard Gd., st. 1. Plan sytuacyjny stanowiska

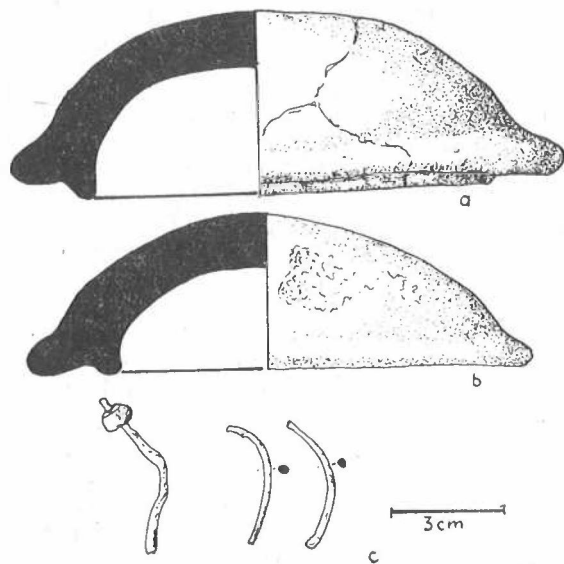
Fig. 30. Kokoszkowy, Starogard Gdański district, site. Site plan

Cmentarzysko znajduje się na wzniesieniu 98,2 m, położonym około 1250 m na NNW od wsi Kokoszkowy. Wzniesienie oddalone jest około 250 m na zachód od drogi odchodzącej od szosy Starogard Gdański—Gdańsk w kierunku Janina i około 100 m na zachód od zabudowań właściciela Stanisława Sobieckiego (ryc. 30).

Grób nr 1 w trakcie orki został poważnie uszkodzony (ryc. 31). Zachowała się jedynie płyta zachodnia skrzyni grobowej wraz z resztkami obwarowania składającego się z kilku małych kamieni polnych, oraz od strony południowej — niewielka płyta z piaskowca. Wewnątrz skrzyni grobowej ustawione były

Ryc. 31. Kokoszkowy, gm. Starogard Gd., st. 1. Zniszczony grób skrzynkowy nr 1
Fig. 31. Kokoszkowy, Starogard Gdański district, site 1. Damaged chest grave No. 1

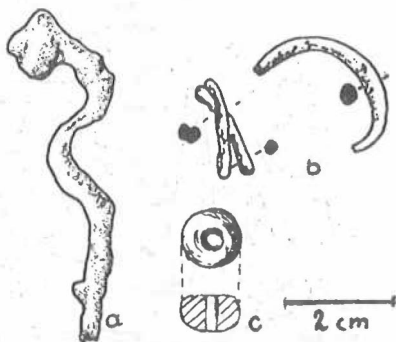
Ryc. 32. Kokoszkowy, gm. Starogard Gd., st. 1. Inwentarz zniszczonego grobu nr 1
Fig. 32. Kokoszkowy, Starogard Gdański district, site 1. Inventory from damaged grave No. 1

na płytkach z piaskowca 4 popielnice. Wszystkie zachowały się w stanie szczątkowym. Zawierały przepalone kości ludzkie. Ponadto odkryto 2 pokrywy czapkowate (ryc. 32 a, b); jedna o cylindrycznej zakładce i nieznacznie zgrubiałej krawędzi, o powierzchni gładzonej, barwy brunatnej — wymiary: wys. 6 cm, szer. 15 cm (ryc. 32 a); druga pokrywa o niskiej zakładce i gładzonej powierzchni, barwy brunatnej — wymiary: wys. 5 cm, średn. 14 cm (ryc. 32 b). Z przedmiotów metalowych zachowały się 3 fragmenty drutów brązowych, pochodzących od kolczyków (ryc. 32 c).

Grób nr 2 został prawie doszczętnie zniszczony, zachowały się 3 płyty kamienne, które w trakcie orki zostały przesunięte. Przy płytach kamiennych znajdowały się drobne ułamki zniszczonych popielnic oraz niewielka ilość przepalonych kości ludzkich. Wśród resztek skorup i kości odkryto fragment szpili żelaznej z łabędzią szyjką (ryc. 33 a), 2 kolczyki brązowe (ryc. 33 b) oraz paciorek bursztynowy (ryc. 33 c).

Ryc. 33. Kokoszkowy, gm. Starogard Gd., st. 1. Resztki inwentarza ze zniszczonego grobu nr 2

Fig. 33. Kokoszkowy, Starogard Gdański district, site 1. Remains of inventory from damaged grave No. 2

Na podstawie fragmentarycznego materiału zabytkowego cmentarzysko to można datować na wczesny i środkowy okres lateński i wiązać z kulturą wschodniopomorską. Powyższy materiał zabytkowy został zainwentaryzowany pod nr 1972:44 i 1972:45.

oprac. Mirosław Pietrzak

Milwino, gm. Luzino, woj. gdańskie

Późną jesienią 1971 r. Kazimierz Dampz z Luzina powiadomił Muzeum Archeologiczne w Gdańsku o odkryciu grobu skrzynkowego na polu Józefa Bullmanna w Milwinie oraz przekazał fragmenty pokrywy popielnicy o powierzchni gładzonej, czarnej. Ze względu na nie sprzyjające warunki atmosferyczne badania ratownicze nie doszły wówczas do skutku. Przeprowadzono je ostatecznie 21 IV 1972 r. Wzięli w nich udział: mgr mgr M. Pietrzak, J. Podgórski i A. Klejna oraz R. Wyka i K. Dampz. Dokumentację opisową badań sporządził mgr M. Pietrzak, rysunkową — mgr J. Podgórski i fotograficzną — mgr A. Klejna. W trakcie prac ratowniczych zbadano grób skrzynkowy nr 1 i zniszczony grób nr 2.

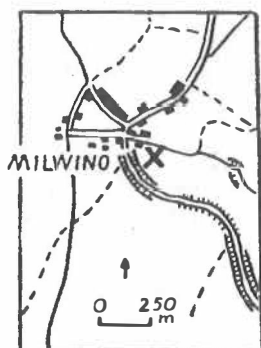
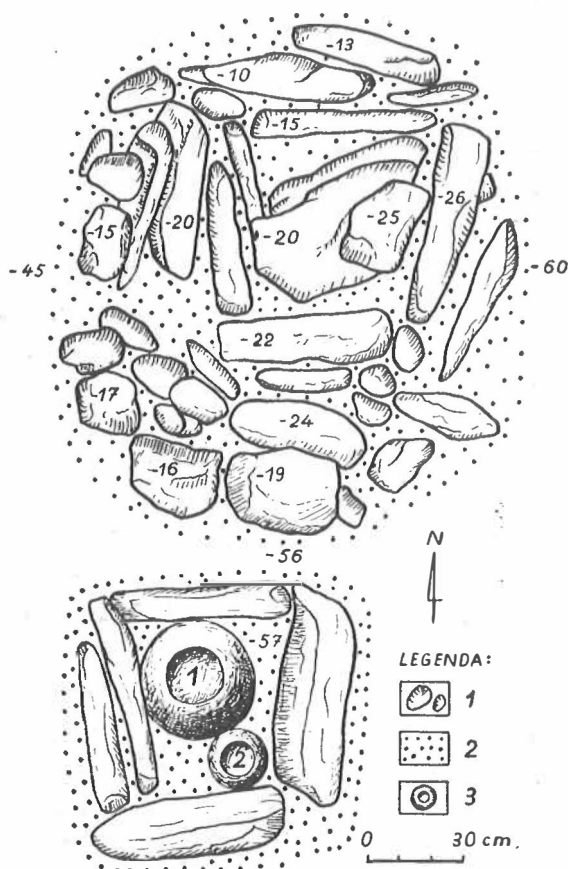

Fig. 34. Milwino, gm. Luzino. Usytuowanie cmentarzystka

Fig. 34. Milwino, Luzino district. Situation of cemetery.

Ryc. 35. Milwino, gm. Luzino. Rzuty poziome grobu skrzynkowego nr 1: u góry — grób z obstawą, u dołu skrzynia grobu wraz z popielnicami

Legenda: 1 — kamienie, 2 — piasek, 3 — popielnice

Fig. 35. Milwino, Luzino district. Horizontal projections of chest grave No. 1: top — grave with entrenchment, bottom — grave chest with urns

Legend: 1 — stones, 2 — sand, 3 — urns

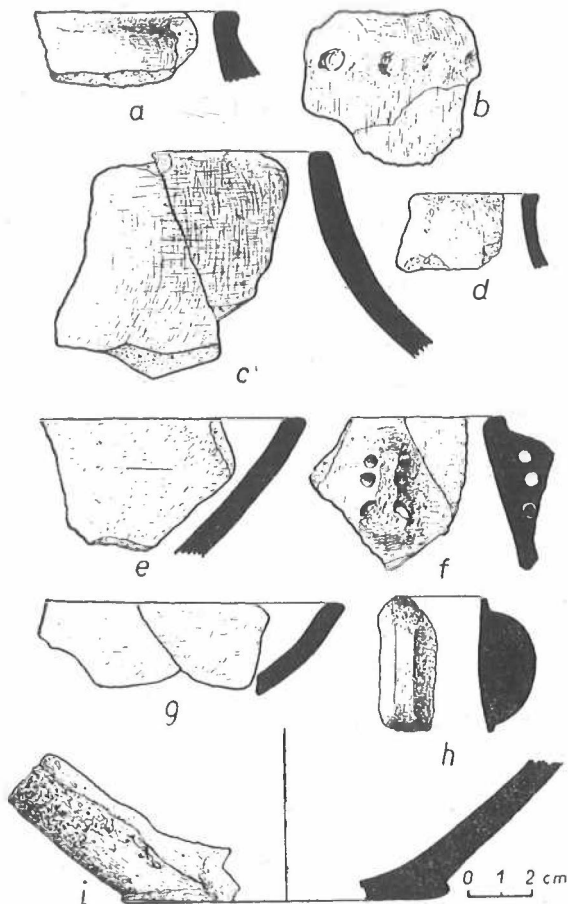
Cmentarzysko położone jest na rozległym wzniesieniu tuż przy południowym skraju Milwina. Wzniesienie otacza od zachodu i północy szosa Częstokowo—Robakowo, a od południa — dolina, którą przepływa niewielki strumień (ryc. 34). Oba odkryte groby znajdowały się na szczycie wzniesienia. Z in-

formacji uzyskanych od ludności miejscowej wynika, iż kilkakrotnie już natrafiono tu na podobne groby.

Grób nr 1 to grób skrzynkowy z obstawą kamienną (ryc. 35). Grób był naruszony podczas orki, pokrywa została ułożona powtórnie. Skrzynia grobowa, usytuowana na linii N-S, zbudowana była z kilku płyt piaskowca ustawionych w czworobok, przy czym obudowa wewnętrzna tworzyła prawie kwadrat, a zewnętrzna — trapez. Pokrywę stanowiło kilka płyt piaskowca. Grób od południa i zachodu posiadał obstawę kamienną, natomiast od północy komora grobowa wzmocniona była dwoma płytami piaskowca. Wewnątrz grobu znajdowały się dwie popielnice (ryc. 35). Wymiary grobu: dł. grobu wraz z obstawą 1,55 m (na osi N-S), szer. grobu 1,35 m (E-W); skrzynka grobu: dł. 0,85 m (N-S), szer. 0,80 m (E-W). Grób zalegał 15 cm poniżej powierzchni ziemi, dno znajdowało się na głębokości 57 cm.

Inwentarz:

Popielnica nr 1 (większa) ustawiona była w północnej partii grobu, pozbawiona pokrywy, która we fragmentach trafiła jesienią 1971 r. do Mu-

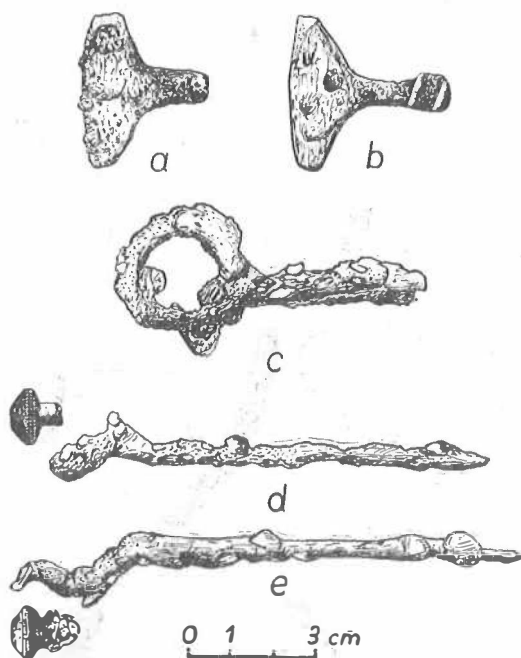

Ryc. 36. Milwino, gm. Luzino. Ceramika z grobu nr 1 i nr 2

Fig. 36. Milwino, Luzino district. Pottery from graves Nos. 1 and 2

zeum Archeologicznego. Zachowane fragmenty wskazują, iż była to pokrywa czapkowata o powierzchni gładzonej, czarnej. Popielnica miała baniasty brzusek i wyodrębnioną niską stożkową szyjkę, poniżej której występowało zdobienie w postaci dookólnego rzędu niewielkich, owalnych dołków. Powierzchnia naczynia była gładzona, czarna (ryc. 36a, b). Naczynie było mocno spękanе i w trakcie wydobywania uległo kompletnemu zniszczeniu. Wewnątrz popielnicy nr 1 znajdowały się przepalone kości ludzkie, a wśród nich odkryto:

— szczypcę żelazną z szerokimi, trójkątnymi końcami, żelaznym kółkiem do zawieszania i brązową przesuwką (ryc. 37 a—c). Wymiary: dł. 10,1 cm, szer. 3,6 cm, średn. kółka 3,0 cm;

Ryc. 37. Milwino, gm. Luzino.
Zabytki metalowe z grobu nr 1
Fig. 37. Milwino, Luzino district.
Metal artifacts from grave No. 1

— szpilę żelazną z łabędzią szyjką, brązową dwustożkową główką i półkolistym wgłębieniem na główce, zdobioną na cylindrycznym pasie załomu wyrytą drobną kratką (ryc. 37 d). Wymiary: zachowana dł. 11,7 cm, wys. główki 0,6 cm, średn. główki 1,3 cm;

— szpilę żelazną z łabędzią szyjką i brązową dwustożkową główką z półkolistym wgłębieniem, zdobioną powyżej ostrego załomu dwoma równoległymi liniami (ryc. 37 e). Wymiary: dł. 12,6 cm, wys. główki 0,6 cm, średn. główki 1,3 cm.

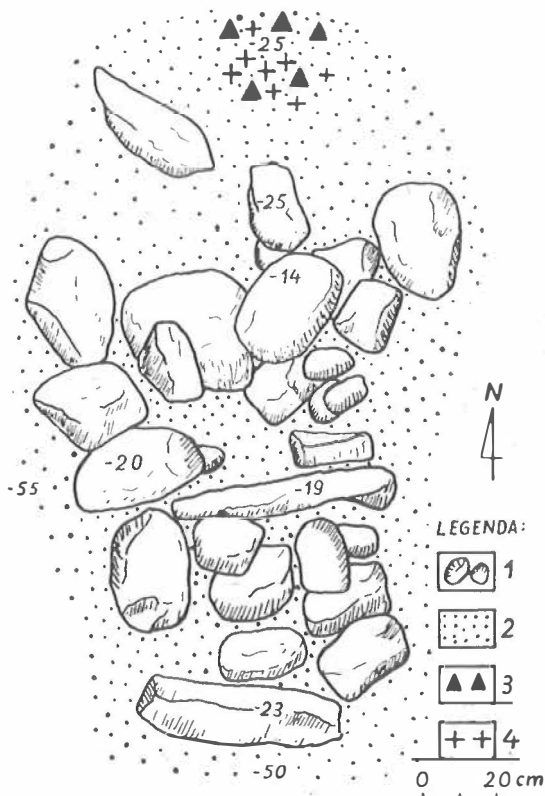
Popielnica nr 2 (mniejsza) mieściła się w narożniku południowo-wschodnim komory grobowej. Naczynie przykryte było pokrywą czapkowatą, która podobnie jak popielnica uległa zniszczeniu. Zachowane fragmenty wskazują, iż było to naczynie o baniastym brzusku i wyodrębnionej, niskiej stożkowej szyjce. Powierzchnia popielnicy była gładzona, brunatna, mniej

scami szarobrunatna. Wewnątrz znajdowały się jedynie przepalone kości ludzkie.

Obie popielnice ustawione były na dwóch płaskich płytkach piaskowca, a popielnica nr 1 posiadała obstawę w dolnej partii, złożoną z niewielkich kamieni.

Grób nr 2 (zniszczony) znajdował się w odległości około 10 m na południowy wschód od grobu nr 1. Z grobu pozostało jedynie skupisko kamieni z obstawy oraz 2 płyty piaskowca — pozostałość komory grobowej. Wymiary tego skupiska były następujące: dł. 1,85 m (na osi N-S), szer. 1,15 m (E-W). Z północnej strony skupiska kamieni zalegały w piasku przepalone kości ludzkie i ułamki ceramiczne. Wśród nich wyróżniono fragmenty kilku naczyń, w tym ułamki pochodzące od dwóch różnych popielnic twarzowych (ryc. 38):

— fragment dna naczynia dużych rozmiarów. Dno nieco wklęsłe, z zachowaną partią przydenną naczynia o powierzchni nieco schropowawcej, brunatnej;

Ryc. 38. Milwino, gm. Luzino. Rzut poziomy grobu nr 2

Legenda: 1 — kamienie, 2 — piasek, 3 — ułamki ceramiczne, 4 — przepalone kości ludzkie

Fig. 38. Milwino, Luzino district. Horizontal projection of grave No. 2

Legend: 1 — stones, 2 — sand, 3 — pottery fragments, 4 — burnt human bones

— fragment dna płaskiego z ułamkiem części przydennej naczynia dużych rozmiarów o powierzchni brunatnej, schropowawcej (ryc. 36 i);

— fragmenty naczynia dużych rozmiarów o powierzchni schropowawcej, brunatnej, pochodzące z dolnych partii brzuśca oraz fragmenty partii środkowych brzuśca, dołem schropowawczych, górą wygładzonych, czarnych i ułamki naczyń o powierzchni gładzonej, czarnej;

- fragmenty partii środkowych naczyń o powierzchni schropowanej, ceglastobrunatnej oraz ułamki o powierzchni gładzonej, ceglastobrunatnej i 1 fragment o podobnej powierzchni z wypukłą listwą, zdobioną ukośnymi kreskami (z górnych partii naczyń);
- fragment pokrywy wpuszczanej o powierzchni brunatnej, miejscami szarej;
- dwa ucha nie przekłute o powierzchni gładzonej, brunatnej i miejscami szaroczarnej (ryc. 36 h);
- fragment brzegu popielnicy twarzowej z uchem, częściowo uszkodzonym, z zachowanymi trzema otworkami; w najniższym tkwi fragment żelaznego kolczyka. Powierzchnia gładka, czarna (ryc. 37 f);
- fragment brzegu niewielkiego naczynka (kubka?) o powierzchni gładzonej, brunatnej (ryc. 36 d);
- fragment brzegu misy o powierzchni gładzonej, szarobrunatnej. Misa w kształcie wycinka kuli (ryc. 36 g);
- fragment brzegu misy stożkowej o powierzchni gładzonej, brunatnej: miejscami szaroczarnej (ryc. 36 e);
- fragmenty brzegu naczyń ze stożkową, gładzoną szyjką o powierzchni czarnej (ryc. 36 c);
- fragment kolczyka brązowego; zachowana dł. 1,1 cm (po cięciwie), średn. 0,1 cm.

Datowanie grobów nr 1 i nr 2 jest utrudnione ze względu na zbyt fragmentarycznie zachowany materiał, zwłaszcza ceramiczny, mimo to można je wiązać z wczesnym i środkowym okresem lateńskim. Wymienione materiały znajdują się w zbiorach Muzeum Archeologicznego w Gdańsku, nr inw. 1971:212 (fragmenty pokrywy popielnicy nr 1 z grobu nr 1) i nr 1972:38 (pozostałe materiały). Wzmianka o odkryciu ukazała się w dziale „Pomogli archeologom” kwartalnika „Z Otcłani Wieków”, nr 1, 1973, s. 63.

Decyzją Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Gdańsku z dnia 15 XII 1974 r. stanowisko zostało wpisane do rejestru zabytków archeologicznych województwa gdańskiego pod nr 262/A.

oprac. Janusz Podgórski

Rumia-Janowo, woj. gdańskie, ul. Sobieskiego

W 1971 r. Krzysztof Garstkowiak, zamieszkały w Rumi-Janowie, przekazał Muzeum Archeologicznemu w Gdańsku żelazny sierp, ułamki naczyń i przepalone kości ludzkie znalezione przez niego w zniszczonym grobie skrzynkowym.

Miejsce znalezienia zabytków znajduje się na wzgórzu, po lewej stronie szosy prowadzącej z Gdyni do Wejherowa (ryc. 39). Teren ten należy do Nadleśnictwa w Gdyni-Chyloni, a dzierżawi go Edmund Freytag.

W zniszczonym grobie skrzynkowym oprócz sierpa żelaznego (ryc. 40) znajdowały się drobne ułamki popielnicy glinianej oraz niewielka ilość przepalonych kości ludzkich. Sierp żelazny należy do rzadkich okazów z wczesnej epoki żelaza. Na podstawie drobnych skorup popielnicy powyższy zabytek należy zaliczyć do kultury wschodniopomorskiej.

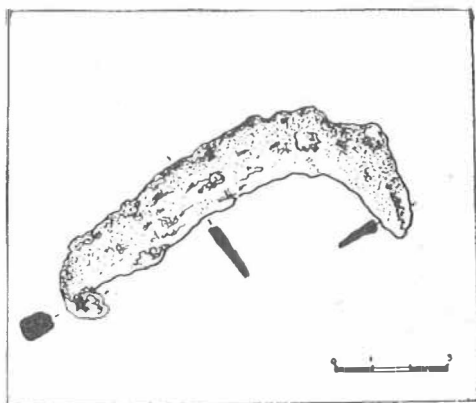
Ryc. 39. Rumia-Janowo, ul. Sobieskiego. Plan sytuacyjny stanowiska

Fig. 39. Rumia-Janowo, ul. Sobieskiego. Site plan

Ryc. 40. Rumia-Janowo, ul. Sobieskiego. Żelazny sierp ze zniszczonego grobu skrzynkowego

Fig. 40. Rumia-Janowo, ul. Sobieskiego. Iron sickle from damaged chest grave

Zabytki stanowią własność Muzeum Archeologicznego w Gdańsku i są zainwentaryzowane pod nr 1971:22.

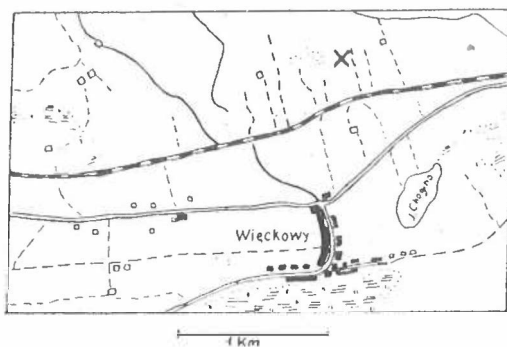
oprac. Mirosław Pietrzak

Więckowy, gm. Skarszewy, woj. gdańskie

W pierwszych dniach października 1972 r. Szkoła Podstawowa w Więckowach powiadomiła Muzeum Archeologiczne w Gdańsku o odkryciu na terenie wsi dwóch grobów skrzynkowych z popielnicami. Pracownicy Muzeum po przyjeździe stwierdzili, że obydwa groby zostały przez odkrywców wyeksplorowane i zasypane, a inwentarz złożony w miejscowej szkole. Skrzynie grobowe odkopane ponownie przez archeologów były już zniszczone w znacznym stopniu.

Odkryte stanowisko, oznaczone nr 4, położone jest po północnej stronie

torów kolejowych Skarszewy—Kościerzyna, na wzniesieniu znajdującym się około 1 km na południe od wsi i 500 m na północ od zabudowań właściciela gruntu Alfonsa Cieślikowskiego (ryc. 41).

Ryc. 41. Więtkowy, gm. Skarszewy. Położenie stanowiska nr 4

Fig. 41. Więtkowy, Skarszewy district. Situation of site No. 4

Ryc. 42. Więtkowy, gm. Skarszewy. Zniszczony grób skrzynkowy nr 1

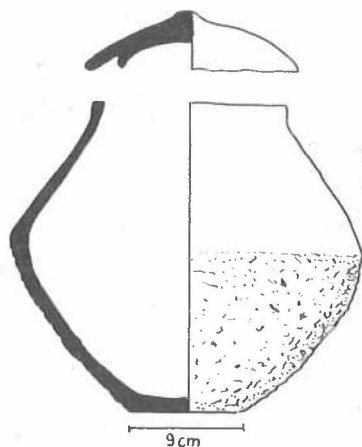
Fig. 42. Więtkowy, Skarszewy district. Damaged chest grave No. 1

Grób nr 1 zbudowany był w kształcie wydłużonego prostokąta z cienkich płyt i od strony północnej obwarowany kamieniami (ryc. 42). Według relacji odkrywców zawierał 5 popielnic przykrytych pokrywami, z których jedna zachowała się w całości, a pozostałe w mniejszych lub większych fragmentach.

Popielnica 1 — dwustożkowate naczynie o zaokrąglonym załomie i niskiej, wyodrębnionej krawędzi. Górna część naczynia do załomu jest gła-

dzona, dolna — silnie schropowacona; barwa brunatna. Wymiary: wys. 24,4 cm, średn. otworu 15,0 cm, średn. brzuśca 28,0 cm, średn. dna 8,4 cm (ryc. 43). Pokrywa stożkowata ze szczątkową zakładką ma wymodelowany, płasko ścięty wierzchołek. Powierzchnia gładzona z lekkim połyskiem, barwa brunatna. Wymiary: wys. 5,6 cm, średn. 17,6 cm, średn. zakładki 12,0 cm. W popielnicy znajdowały się przepalone kości ludzkie.

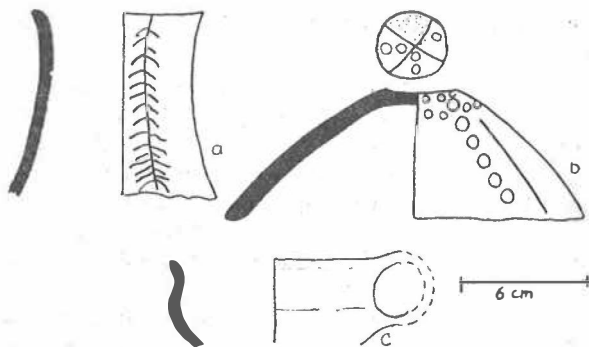
Wśród ułamków ceramiki przemieszanych z przepalonymi kośćmi ludzkimi udało się wyodrębnić następujące fragmenty naczyń:

Ryc. 43. Więtkowy, gm. Skarszewy. Popielnica nr 1 z grobu nr 1

Fig. 43. Więtkowy, Skarszewy district. Urn No. 1 from grave No. 1

- wysmukła szyjka barwy czarnej, gładzona, zdobiona ornamentem jodełkowym (ryc. 44 a);
- fragmenty brzuśców zdobione w górnych partiach odciskami kółeczek, powierzchnia gładzona, barwa czarna;
- fragmentarycznie zachowana wysoka, stożkowata szyjka o gładzonej powierzchni, barwy brunatnej;

Ryc. 44. Więtkowy, gm. Skarszewy. Zrekonstruowane fragmenty ceramiki z grobu nr 1

Fig. 44. Więtkowy, Skarszewy district. Reconstructed pottery fragment from grave No. 1

- dolna część naczynia o baniastym brzuścu, schropowaconym w dolnej części, barwy brunatnej;
- górna część czerpaka o niskiej, cylindrycznej szyjce i baniastym brzuścu

z szerokim, taśmowatym uchem, wystającym nieco ponad krawędź; powierzchnia gładzona, barwa brunatna, średn. otworu 11,0 cm (ryc. 44 c);
 — fragment stożkowej pokrywy o płasko ściętym wierzchołku, zdobionej wyciskanymi kółeczkami i ornamentem rytym (ryc. 44 b);
 — małe fragmenty pokrywy czapkowej z niską zakładką;
 — ułamki dwóch mis niewielkich rozmiarów o nieznacznie wklęsłych szyjkach i wychylonych krawędziach oraz liczne ułamki ceramiki trudne do zidentyfikowania.

Grób nr 2 zbudowany był z czterech grubych płyt kamiennych, przykrytych dużą pokrywą (ryc. 45). Zawierał 3 popielnice.

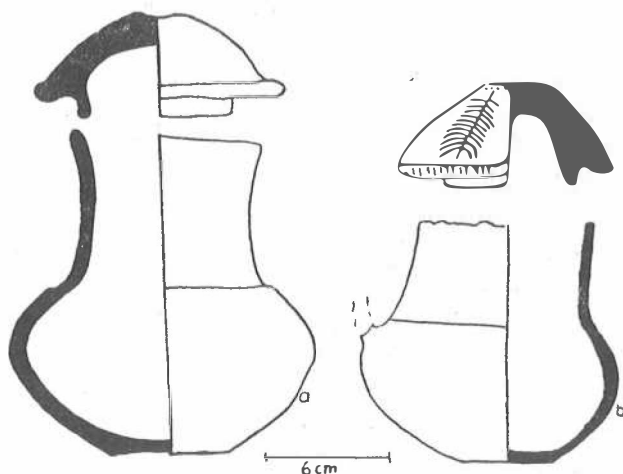
Ryc. 45. Więckowy, gm. Skarszewy. Zniszczony grób skrzynkowy nr 2

Fig. 45. Więckowy, Skarszewy district. Damaged chest grave No. 2

Popielnica 1 — naczynie o baniastym brzuścu i wysmukłej, cylindrycznej szyjce, wyodrębnionej od brzuśca płytką bruzdą; dno lekko wklęsłe. Powierzchnia starannie gładzona z połyskiem, barwy czarnej. Wymiary: wys. 14,4—15,3 cm, średn. otworu 9,0 cm, średn. brzuśca 14,0 cm, średn. dna 5,5 cm (ryc. 46 a). Pokrywa czapkowata z wklęsnięciem na wierzchołku i cylindryczną zakładką. Powierzchnia gładzona, lśniąca, barwy czarnej. Wymiary: wys. 4,6 cm, średn. 11,6 cm, średn. zakładki 7,2 cm. Wewnątrz popielnicy były przepalone kości ludzkie.

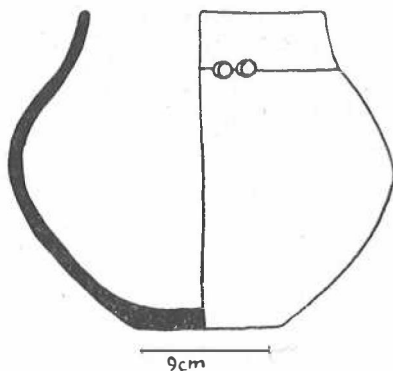
Popielnica 2 — niezbyt foremny kubek o baniastym brzuścu i wysokiej wyodrębnionej szyjce; ucho utracone. Powierzchnia gładzona, z lekkim połyskiem, barwy czarnej. Wymiary: wys. 11,0 cm, średn. otworu 8,0 cm, średn. brzuśca 11,5 cm, średn. dna 4,0 cm (ryc. 46 b). Pokrywa stożkowata z niską wpuszczaną zakładką i płasko ściętym wierzchołkiem. Powierzchnia zdobiona jest ornamentem rytym; barwa czarna. Wymiary: wys. 4,8 cm,

Ryc. 46. Więckowy, gm. Skarszewy. Popielnice nr 1 i 2 z grobu nr 2 Fig. 46. Więckowy, Skarszewy district. Urns Nos. 1 and 2 from grave No. 2

średn. 10,0 cm, średn. zakładki 6,0 cm. Wewnątrz popielnicy — przepalone kości ludzkie.

Popielnica 3 — naczynie baniaste, szerokootworowe o niskiej, słabo wyodrębnionej szyjce. U nasady szyjki nalepione są dwie pary symetrycznie rozmieszczonych płaskich guzów. Powierzchnia gładzona, barwy brunatnej. Wymiary: wys. 22,0 cm, średn. otworu 17,5 cm, średn. brzuśca 27,0 cm, średn. dna 11,2 cm (ryc. 47). Wewnątrz popielnicy — przepalone kości ludzkie.

Ryc. 47. Więckowy, gm. Skarszewy. Popielnica nr 3 z grobu nr 2

Fig. 47. Więckowy, Skarszewy district. Urn No. 3 from grave No. 2

Powyższy materiał, pochodzący z cmentarzyska kultury wschodniopomorskiej, z uwagi na formy ceramiki, wykazuje cechy charakterystyczne zarówno dla okresu Hallstatt D, jak i wczesnego i środkowego okresu La Tène. Ponieważ w wyposażeniu opisanych grobów przeważa ceramika z późniejszego okresu, można datować ją na wczesny i środkowy okres lateński, a formy halsztackie uznać za przeżywające się.

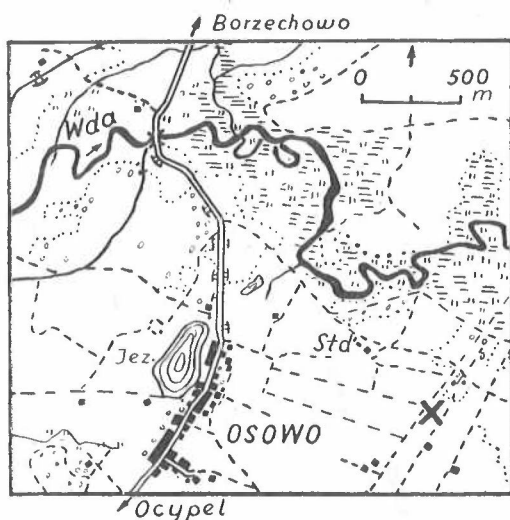
Inwentarz stanowi własność Muzeum Archeologicznego w Gdańsku, jest wpisany pod nr 1972:154.

oprac. Barbara Wiącek

Osowo Leśne, gm. Lubichowo, woj. gdańskie

W dniu 7 VI 1971 r. Michał Pollum, rolnik z Osowa Leśnego, przekazał Muzeum Archeologicznemu w Gdańsku zapinkę brązową, odkrytą przez niego wiosną 1970 r. podczas prac rolnych. W tym samym dniu przeprowadziłem badania powierzchniowe na stanowisku, w wyniku których odkryłem niewielką ilość przepalonych kości ludzkich i drobne ułamki ceramiczne.

Cmentarzysko, z którego pochodzi zapinka, położone jest na niewielkim, piaszczystym wzniesieniu, oddalonym około 150 m na północ od zabudowań M. Polluma i około 1 km na wschód od Osowa Leśnego, po wschodniej stronie drogi polnej prowadzącej w kierunku rzeki Wda, między tą drogą a młodym lasiem (ryc. 48). Stanowisko to znane jest od 1969 r.¹

Ryc. 48. Osowo Leśne, gm. Lubichowo. Miejsce odkrycia zapinki

Fig. 48. Osowo Leśne, Lubichowo district. Site where clasp was found

Zapinka przekazana przez M. Polluma zbliżona jest do typu A 41, wyróżnia się jednak niewielkimi rozmiarami (ryc. 49). Zabytek zachował się niekompletnie, bez sprężynki i kolca. Na główce widnieje ornament w postaci trzech równoległych linii rytych oraz dwóch kątów, skierowanych wierzchołkami w kierunku nóżki, umieszczonych po obu stronach podwójnej linii środkowej. Grzebyk umieszczony jest pośrodku kabłąka, zdobiony linią zygzakowatą. Przedmiot jest spatynowany, w kilku miejscach uszkodzony, wykazuje ślady oddziaływania wysokiej temperatury, toteż przypuszczalnie pochodzi z grobu ciepłopalnego. Wymiary: zachowana dł. 3,4 cm, zachowana szer. 2,0 cm. Zapinkę tę datować można na II/III w. n.e.

Ponadto odkryto 3 niewielkie, zniszczone, mało charakterystyczne ułamki ceramiczne, które ogólnie umieścić można w ramach okresu wpływów rzymskich, oraz kilka przepalonych kości ludzkich.

¹ Por.: A. Szymańska, *Nowe odkrycia na Pomorzu Gdańskim w latach 1969—1970*, „Pomorania Antiqua”, t. 5, 1974, s. 490—491.

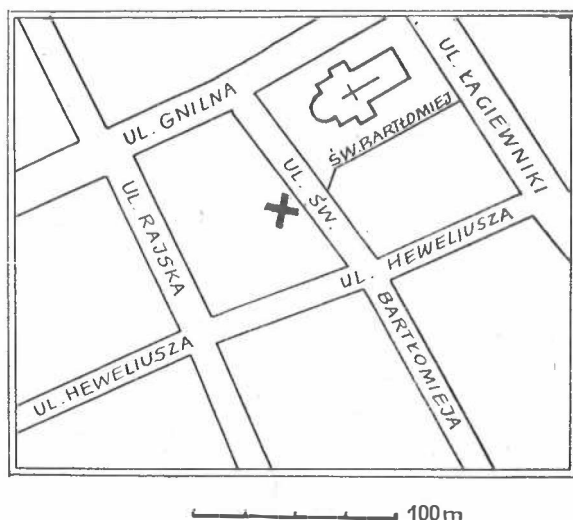
Ryc. 49. Osowo Leśne, gm. Lubichowo. Zapinka brązowa
Fig. 49. Osowo Leśne, Lubichowo district. Bronze clasp

Wymienione materiały zabytkowe znajdują się w zbiorach Muzeum Archeologicznego w Gdańsku, nr inw. 1971:26. Wzmiankę o znalezisku opublikowano w dziale „Pomogli archeologom” kwartalnika „Z Otcłani Wieków”, nr 4, 1971, s. 305. Omawiane stanowisko decyzją Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Gdańsku z dnia 13 III 1971 r. wpisano do rejestru zabytków archeologicznych województwa gdańskiego pod nr 130/Archeol.

oprac. Janusz Podgórski

Gdańsk

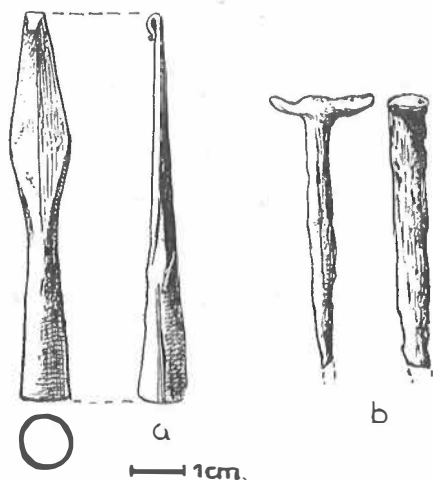
Żelazny grot strzały, gwóźdź żelazny i 11 ułamków ceramiki ofiarowali uczniowie Szkoły Podstawowej nr 57 w Gdańsku — Jacek Jeruszka i Krzysztof Wiącek. Zabytki zostały znalezione przez nich w nasypie ziemi pochodzą-

Ryc. 50. Gdańsk. Plan sytuacyjny stanowiska
Fig. 50. Gdańsk. Site plan

cej z wykopu budowlanego w północno-wschodniej części miasta, przy dawnej ulicy Św. Bartłomieja, naprzeciw kościoła pod wezwaniem Św. Bartłomieja (ryc. 50). Według relacji ofiarodawców, w nasypie znajdowały się również luźno rozrzucone kości ludzkie, a w wykopie zalegała warstwa ciemnej ziemi i występował gruz ceglany.

Spośród przekazanych zabytków na szczególną uwagę zasługuje grot strzały. Charakteryzuje się on liścieniem w kształcie deltoidu z wyraźnie zaznaczonym żeberkiem i dość długą, łagodnie wyodrębnioną tulejką o brzegach złączonych na zakładkę. Przekrój liścienia jest romboidalny. Sam czubek liścienia jest silnie zagięty. Wymiary: ogólna dł. grotu 8 cm, dł. liścienia 4,5 cm, największa szer. liścienia 1,2 cm, dł. tulejki 3,5 cm, średn. tulejki 1 cm (ryc. 51 a).

Ryc. 51. Gdańsk. Żelazny grot strzały (a) i gwóźdź żelazny (b)

Fig. 51. Gdańsk. Iron arrow head (a) and iron nail (b)

Opisany egzemplarz należy do grotów typu II według A. Nadolskiego, charakteryzujących się posiadaniem tulejki i liścieniem bez zadziórów¹. Chronologia ich nie została uściślona. Znane są ze stanowisk wczesnośredniowiecznych, jak też i późniejszych, na terenie Słowiańszczyzny zachodniej i krajów bałtyjskich. Datowanie nowoodkrytego okazu jest szczególnie trudne, ponieważ został znaleziony luźno i przez niefachowców, w oderwaniu od zespołu, we wtórnym złożu. Reprezentuje on dość wysoki poziom wykonania, widoczny przede wszystkim w starannym zaostreniu krawędzi liścienia, jak też w wymodelowaniu jego nasady i przewężenia tulejki. Hipotetycznie można przyjąć, że należy do wyrobów młodszych, z okresu średniowiecza.

Gwóźdź żelazny ma niesymetryczną, podłużną, płaską główkę i kołec, zachowany częściowo, o przekroju prostokątnym. Wymiary: ogólna dł. 5,3 cm, dł. główki 2 cm (ryc. 51 b). Określenie chronologii gwoździa następuje analogicznie trudnościami jak w wypadku grotu. Przypuszczalnie pochodzi on z warstwy średniowiecznej.

Spośród ułamków ceramiki jeden pochodzi od naczynia całkowicie obta-

¹A. Nadolski, *Studia nad uzbrojeniem polskim w X, XI i XII wieku*, „Acta Archaeologica Universitatis Lodziensis”, nr 3, 1954, s. 64.

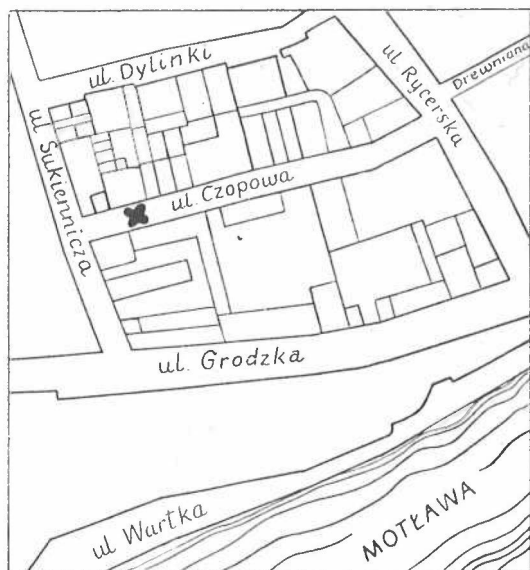
czanego, o barwie jasnobrunatnej, wykonanego z gliny schudzonej domieszką gruboziarnistego tłucznia. Jest to niewielki, mało charakterystyczny fragment, prawdopodobnie brzuśca. Pozostała ceramika to również fragmenty brzuśców naczyń, jednakże już silnie obtaczanych i wypalonych w atmosferze redukcyjnej na kolor stalowoszary, o przełomach jedno- i dwubarwnych. Posiadają one domieszkę schudzającą w postaci piasku i dość drobnoziarnistego tłucznia. Grubość przełomów waha się od 0,3 do 0,6 cm. Na podstawie cech morfologicznych i technologicznych można by ceramikę stalowoszarą datować na XIV w.

Pomimo że nie udało nam się opisanych zabytków zlokalizować w stratygrafii wykopu i ściślej datować, stanowią one ciekawy materiał przyczynkowy do zagadnienia osadnictwa średniowiecznego w Gdańsku.

Zostały one zainwentaryzowane w Muzeum Archeologicznym w Gdańsku pod nr 1971:42.

* * *

Na południowy-wschód od opisanego wyżej stanowiska znajduje się następne, przy ul. Czopowej (ryc. 52). Odkryto tam przypadkowo w wykopie ciepłowniczym rogowy grzebień. Odkrywca przekazał go Muzeum w dniu 24 VII 1971 r., nie ujawniając swojego nazwiska.

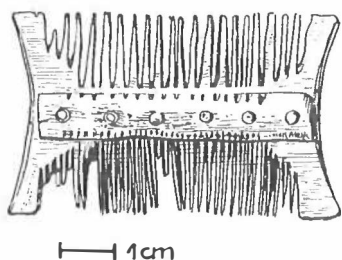

Ryc. 52. Gdańsk. Plan sytuacyjny stanowiska

Fig. 52. Gdańsk. Site plan

Grzebień jest dwustronny, trójwarstwowy, o bokach wklęsłych, z gładką, prostokątną okładziną i sześcioma żelaznymi nitami. Wymiary: dł. 6,2 cm, szer. 3,8 cm, szer. okładziny 0,9 cm (ryc. 53).

Opisany okaz posiada najbliższe analogie wśród grzebieni pochodzących z Gdańska, zaklasyfikowanych przez Z. Hilcerównę do typu III, wyróżnio-

Ryc. 53. Gdańsk. Grzebień rogowy

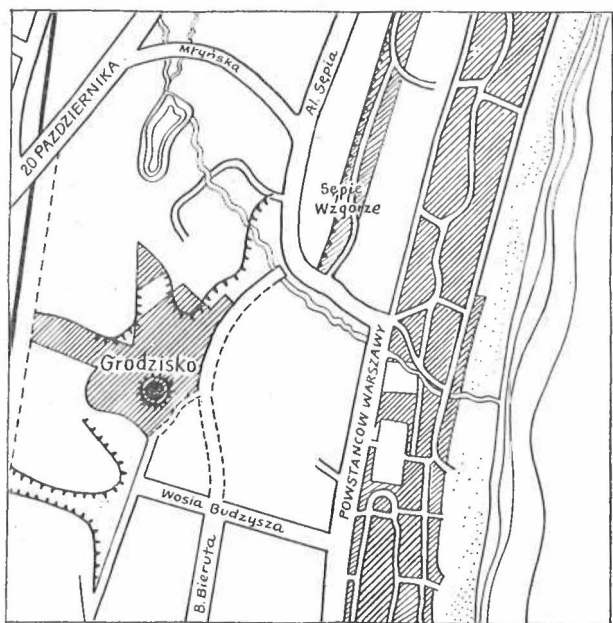
Fig. 53. Gdańsk. Horn comb

nego w grupie II B, datowanej na okres od drugiej połowy XIII w. do początku XIV w.² Formy tego typu występowały w Gdańsku, głównie na terenie grodu (stanowisko 1), badanego w latach 1948—1962, a obejmującego swym zasięgiem również ul. Czopową. Dzięki tak bliskim powiązaniom istnieje możliwość datowania nowo odkrytego grzebienia w ramach chronologicznych ustalonych dla grupy II B.

Pozyskany zabytek jest zainwentaryzowany w Muzeum Archeologicznym w Gdańsku pod nr 1971:138.

oprac. Elżbieta Choińska

Sopot

Ryc. 54. Sopot. Plan sytuacyjny grodziska

Fig. 54. Sopot. Site plan of fortified settlement ruins

² Z. Hilczerówna, *Rogownictwo gdańskie w X—XIV wieku*, „Gdańsk Wczesnośredniowieczny”, t. 4, 1961, s. 122—123.

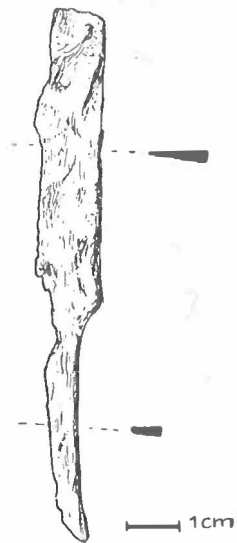
Na grodzisku sopockim Andrzej Panaszuk z Gdańska znalazł nóż żelazny, który w dniu 17 II 1971 r. ofiarował Muzeum.

Grodzisko w Sopocie, zwane popularnie „Patelnią”, obwarowane wysokim, podkowiastym wałem, położone jest na wysokim wzgórzu w północnej części miasta, w odległości około 400 m od brzegu morskiego (ryc. 54). W latach 1961—1966 były prowadzone na grodzisku systematyczne badania wykopaliskowe.

Odkryty luźno nóż posiada częściowo zachowaną głownię i dwustronnie wyodrębniony trzpień. Wymiary: dł. głowni 5,8 cm, szer. głowni 1,3 cm, dł. trzpienia 4,5 cm (ryc. 55). Ta forma noża jest powszechnie spotykana na

Ryc. 55. Sopot. Nóż żelazny

Fig. 55. Sopot. Iron knife

stanowiskach wczesnośredniowiecznych. Z uwagi na okoliczności znalezienia go na powierzchni grodziska nie można uściślić jego chronologii. Prawdopodobnie pochodzi z okresu użytkowania grodu, który funkcjonował między VIII a połową X w.

Opisany nóż został zainwentaryzowany w Muzeum Archeologicznym w Gdańsku pod nr 1971:21.

oprac. *Elżbieta Choińska*